

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

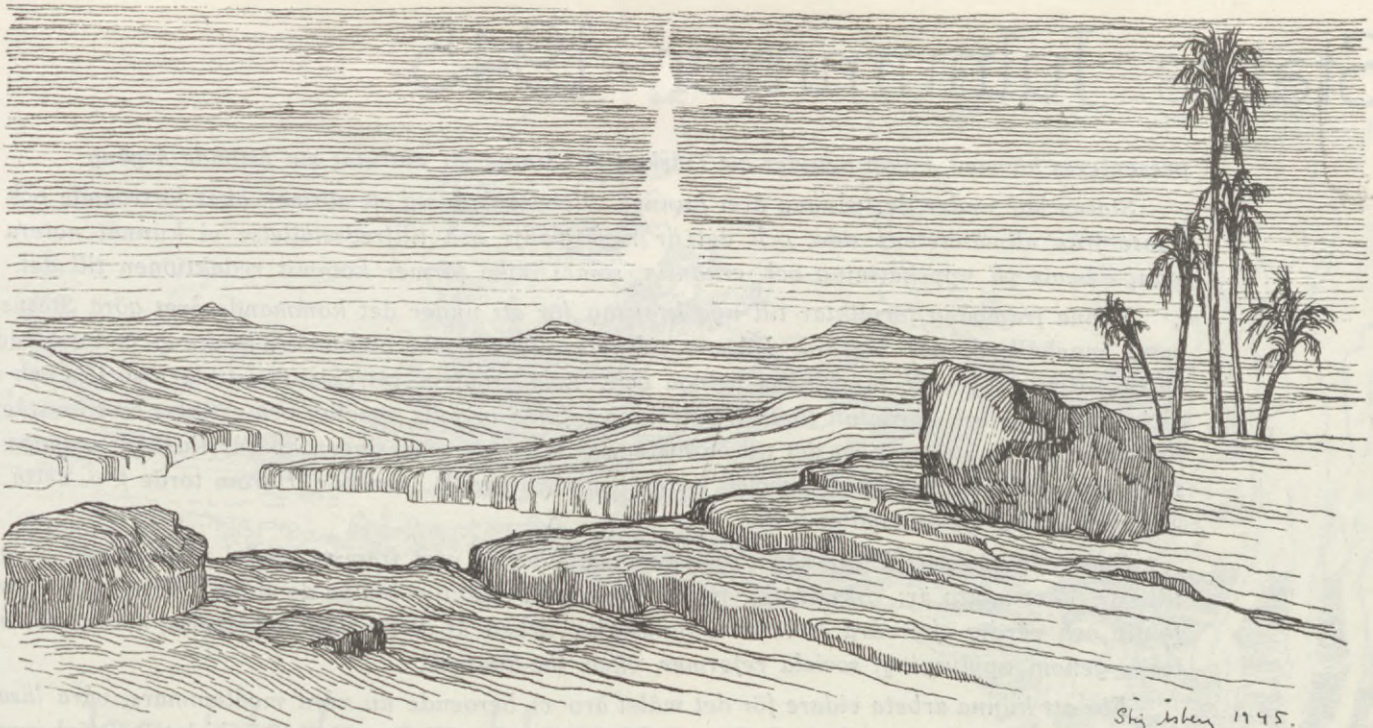
Status

RIKSORGAN
FÖR SVERIGES
LUNGSJUKA

Julen
1945.

Pris 1:50

Helg

Nu stiger en helg i helig ro
över väntande värld,
och vi, som i tvivlets förvillelse bo,
vi söka som mål för vår pilgrimsfärd
en frälsande tro.

Än blöder vår jord ur de stingande sår,
som förblindelsen slog,
men djupt i vår själ bor en makt, som förmår
att tända vår tro, sen vi prövades nog
under onådens år.

Den stjärnan, som bibliskt förklarad brann
över bädden av strå,
den skall lysa envar, som förstående fann
att mörkret förjagas för människor, som nå
i kärlek varann.

Din tro kan få liv i ett torftigt skjul,
blott din kärlek är med.
Och de strider, du stred, och de kval, du led
skola bjuda ditt hjärta bestående fred
i försoningens Jul.

Stig-Magnus Folcke.

Status Julnummer 1945

presenteras härmed, vilket betyder att Tidskriften Status nu avslutat sin åttonde årgång.

Status har under det gångna året kunnat tillgodoräkna sig ett alltmer ökat förtroende och intresse från allmänhetens sida, och det är med glädje och tillfredsställelse vi kunnat notera de många bevis på uppskattning och erkänsla, som i olika former kommit redaktionen till del.

Denna framgång förpliktat till nya krafttag för att under det kommande året göra Status än mera innehållsrik och läsvärd. Liksom tidigare skola vi söka bjuda våra läsare en god och vederhäftig orientering i de lungsjukas många och vitala problem, intressanta artiklar i sociala och medicinska frågor och värdefull förströelseläsning i form av goda noveller och artiklar av framstående författare. Vi ha städse gjort det till en hederssak att vid redigeringen av vår tidskrift anlägga positiva synpunkter icke endast i socialt utan även i kulturellt avseende. Härom torde f. ö. detta julnummer lämna ett otvetydigt bevis.

Status är emellertid inte något självändamål, den är vårt främsta medel i den kamp, vi gjort till vår. Vårt motto är: "Skydda de friska genom att effektivt hjälpa de sjuka". Vårt mål är en effektiv och värdig eftervård åt landets lungsjuka, arbete åt de partiellt arbetsföra, död åt tuberkulosen genom upplysning, sociala reformer, ökad tbc-kontroll.

För att kunna arbeta vidare för det målet äro vi beroende av våra medlemmars, våra läsares, annonsörers, försäljares och medarbetares fortsatta stöd och uppmuntran, och det är i förhoppning härom vi bedja få framföra vårt varma tack för angenämt samarbete och vänlig förståelse under det gångna året och tillönska

EN GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR.

De Lungsjukas Riksförbund.

Red. av Tidskriften Status.

Innehåll:

	Sid.
NILS MAGNUS FOLCKE: Helg	3
NILS FERLIN: Jag letade en blomma	5
STEN BERGMAN: Japans kejsare	6
BJÖRN HODELL: En promenad i "torget" för 65 år sedan	9
ELLEN RYDELIUS: Från lappkoket till spettekakan	16
EIGIL SCHWAB: En önskan går i uppfyllelse	22
GÖSTA KNUTSSON: Tio författare — tio platser (En julpristävlan)	24
VÅR ENKÄT: Vilken är den största dumhet Ni gjort?	26
MARTIN NILSSON: Freds-jul-manifest	30
GUSTAV SANDGREN: Möte vid livets gräns	32
AKE BALLTORP: Hur kommer en revy till?	35
IVAR THOR THUNBERG: Herr Hedencrantz trampar ut barnskorna	37
ALBERT VIKSTEN: Vildmarksjakten	41
FRITZ STENLUND: Julresan	45
SCHACKSPALTEN: Julpristävlan	49
KORSORDSPRISTÄVLAN	50

ILLUSTRATIONER: GUNNAR LINDWALL, MARTIN NILSSON,
T. SANDBERG, EIGIL SCHWAB, UNO STALLARHOLM,
STIG ÅSBERG.

OMSLAGET av GUNNAR WIDHOLM.

Jag letade en blomma...

Väl är jag en som klagar
och klagar dumt — ifall det stör?
men tullen gick jag utanför
i alla mina dagar.

Jag letade — kanhända,
en blomma jag hört talas om,
men hur jag gick och vart jag kom
var alla gården brända.

Nu klagar jag och hånar,
det kan väl aldrig riktigt gå?
men det är det jag lever på
— om så att det förvånar.

Så tas jag av polisen,
polisen ser i sin batong
att jag — på grund av skräk och sång,
är rättså under isen.

Och hur det sen kan sluta
vet inte du och inte jag,
men blir du rik en vacker dag
så köper du min luta?

Sen spelar du — kanhända,
man måste alltid fråga så,
de visor som jag grubblat på
där gårderna var brända.

Men detta skall du veta
till glömska under vindar sju
att blomman — vad hon hette nu?
är idel nöd att leta.

Ellis Fernin

Japans kejsare

EN JAPANSKE KEJSAREN, som världens blickar riktats mot i särskilt hög grad på senaste tiden, intar en helt annan ställning än ett statsöverhuvud i något annat land. Ännu i dag betraktas kejsaren som en gud av det japanska folket, och det var därför ur japansk synpunkt mycket naturligt, att folket vid kapitulationen var berett att offra nästan vad som helst bara det fick behålla kejsaren.

Den nuvarande kejsaren Hirohito, som är 44 år gammal, uppsteg på tronen 1926, sedan han i fem år varit regent under sin faders sjukdom. Den kejsarliga dynastin i Japan är den äldsta dynastin i världen och har bestått i 26 århundraden. Kejsar Hirohito är den 124:de i raden av japanska kejsare. Den förste av dem, Jimmu Tenno, som uppsteg på tronen år 660 före Kristi födelse, härstammar enligt japansk åskådning direkt från solgudinnan Amaterasu. Den 11 februari är kejsardömets födelsedag och på 2600:de årsdagen, som alltså inföll 1940, ägde mycket stora festligheter rum under högtidliga former i Japan.

Eftersom den förste kejsaren enligt japanernas tro härstammar från solgudinnan och kejsarätten fortlevat i obruten linje ha sålunda alla kejsare gudomligt ursprung.

Kejsaren kallas av folket för Tenshi, himmelens son, eller också Tenno, som kanske är det vanligaste, i varje fall det som jag oftast hört, när kejsaren nämnes bland japaner. Han står ovanför allt och vanliga människor kunna i regel aldrig tänkas få tala med honom.

Kejsaren är även japanernas andliga överhuvud, det främsta målet för deras förfädersdyrkan. Varje japan dyrkar ej blott sina egna förfäders andar utan även kejsarens förfäders andar.

Den nuvarande kejsaren är den ende japanske kejsare, som varit utomlands. 1921 besökte han nämligen som kronprins London, Paris, Bryssel, Haag och Rom.

Vanliga människor i Japan kunna som sagt i regel aldrig få tala med kejsaren. Se honom kunna de dock om de ha tur.

Jag har sett den nuvarande kejsaren två gånger. Första gången kom jag åkande i en spårvagn på en gata i Tokio. Plötsligt stannade spårvagnen. Jag tittade ut genom fönstret och såg att alla bilar, kärror, rickshor, cyklar och alla gående också stannade. Varför stannar trafiken? frågade jag konduktören. Kejsaren skall komma, svarade han med allvarlig och högtidlig uppsyn. Alla fordon på gatan utom förstas spårvagnarna körde till trottoarerna, och det blev alldeles stilla på

Kejsar Hirohito.

gatan. Gardinerna på spårvagnen drogos ned för att passagerarna, särskilt de stående, som befunno sig högre upp, ej skulle kunna se ned på kejsaren från en högre belägen punkt, vilket enligt japansk sed är otänkbart.

Det är därför också alldeles omöjligt för en japan att stå i ett fönster och se, när kejsaren åker förbi på gatan. Efter en ganska lång väntan kommo tre bilar farande. I den mellersta satt kejsaren klädd i europeisk dräkt med cylinder och hälsade till höger och vänster på de vördnadsfullt bugande undersåtarna.

Nästa gång jag såg kejsar Hirohito var 1930. Jag hade mottagit en inbjudan till den kejsarliga Chrysantemumfesten, som under fredliga tider hålles varje höst i kejsarliga trädgården i Tokio.

Chrysantemumblomman ingår i kejsarens vapen och betraktas därför som en symbol för kejsarhuset. Överallt i Japan odlas sedan århundraden krysantemer i de mest skiftande former och färger. De resultat som denna odling uppnått äro häpnadsväckande.

Festen ägde rum den 11 november, som var en strålande vacker höstdag, vilket var så mycket mera glädjande som hela festen skulle ha inställts i händelse av regn, enligt vad det meddelades vid inbjudningen. När

Keisarinnan.

man stigit ur bilen mottogs man av lakejer, och sedan följde en promenad genom den underbaraste trädgård man gärna kunde tänka sig. På slingrande vägar vandrade gästerna makligt fram genom den vidsträckta trädgården förbi speglade dammar, där andfåglar simmade.

Överallt, vart man lät blicken glida, märkte man hur den japanska trädgårdskonsten här firade triumfer genom underbart formade träd eller praktfulla blomstergrupper. Inte minst praktfulla voro de japanska lönnarnas strålände färger, som äro så typiska för det japanska höstlandskapet, och som skifta i alla nyanser från gult till blodrött.

Sedan jag en stund vandrat omkring i den sköna parken, stod jag plötsligt framför en av mycket grova, ännu gröna bamburör uppbyggd paviljong. Den sida som var riktad mot vägen bestod av ett draperi, som nu var upprullat till största delen. De trädgårdskonstens underverk, som avslöjade sig härinne voro nästan otroliga. Där stodo

Chrysantemumstånd av sådan prakt, att man hade svårt att tro sina ögon.

Längs vägen som vi vandrade voro sådana paviljonger uppbyggda på lämpliga avstånd. I somliga paviljonger hade t. ex. alla plantorna en enda jättestor blomma i toppen på en meterhög stjälk. I andra kunde på en stam växa tio, femtio eller hundratals blommor, alla precis lika stora och alla just utslagna. Dagens största Chrysantemumsensation var ett stånd, vuxet i pyramidform och uppbärande på en enda stam den fenomenala siffran av 632 jättestora vita blommor, alla lika stora och just utslagna. Tidigare hade jag beskådat andra stånd på över 300, 400 och 500 blommor.

Så småningom drogo sig alla gästerna mot parkens centrum, där stora bordgrupper voro ordnade under bar himmel, flankerande en stor hall, som var krönt med kejsarvapnet. Där skulle tydligen kejsaren och hovet taga plats.

Alla väntade nu på att kejsarfamiljen skulle komma. Det dröjde länge men slutligen, när alla voro församlade längs den väg där kejsaren väntades, spelade plötsligt två musikkårer upp kejsarhymnen Kimigayo, och under dess toner vandrade kejsar Hirohito, klädd i generalsuniform och åtföljd av prinsar och prinsessor fram mellan gästernas led. Det var onekligen av stort intresse att se den förnämste nu levande representanten för Japans urgamla kejsardynasti.

Kejsaren hälsade hela tiden till höger och vänster, och hans hälsning besvarades med vördnadsfulla bugningar. Kejsarinnan var ej med på grund av opasslighet. Prinsessorna voro i motsats till de japanska damerna bland gästerna alla klädda i europeisk dräkt.

Sedan hela hovet tagit plats i kejsarhallen satte sig alla gästerna till bords, där te, vin och läskedrycker serverades. Bakelserna för varje gäst lågo i en med kejsarens vapen prydd ask, som alla gästerna togo med sig hem. Serveringen och intagandet av förfriskningar-

Japansk park.

Kronprinsen.

na togo kanske en timme i anspråk. Under tonerna av kejsarhymnen avtågade sedan kejsaren och hans hov, och kort därefter upplöstes festen.

I början av det nuvarande kejsarparets regering såg det ut som om tronföljden ej skulle kunna tryggas. När den första arvingen väntades, hoppades alla på en kronprins. Det blev i stället en prinsessa och med stigande spänning motsåg det japanska folket nästa kejsarbarns födelse. Även andra gången blev det en prinsessa, likaså tredje och till alla japaners bestörtning även fjärde gången.

Femte gången kom emellertid den efterlängtade kronprinsen, och folkets jubel över himlasonens födelse var obeskrivligt. Det glada budskapet meddelades i radio på aftonen den 23 december 1934, och redan samma kväll strömmade en halv million japaner till kejsarliga palatset, som ligger mitt i Tokio, omgivet av vallgravar. Från solnedgången till midnatt tågade en oavbruten procession fram till och förbi vallgraven. Ett ögonvittne skildrar på följande sätt hur det såg ut:

"Långa rader av vita papperslyktor med Japans nationella sinnebild, den uppgående solens röda klot, rörde sig oavbrutet över den öppna platsen fram till vallgraven under det stjärnströdda firmamentet. I processionen deltog alla samhällsklasser, småhandlare, studenter, härens reservister, kontorsfolk, medlemmar av fosterländska föreningar samt deras hustrur med ett barn fastbundet på ryggen. Framme vid vallgraven stannade varje avdelning, alla bugade sig djupt i riktning mot palatsets tak eller föllo på knä och böjde huvudet mot marken, reste sig därpå upp och skrek ett trefaldigt "banzai" för kejsaren, kejsarinnan och kronprinsens välgång. Därefter sjöngs första versen av Kimigayo:

Ett tusen lyckosamma år må bli din lott
Regera herre tills vad nu är stenar blott
Av ålder har till fasta klippan samman gått
Och utav åldrig mossa har sin klädnad fått.

Från andra sidan vallgraven svängde palatsets tjänare sina lyktor till svar på folkmassans hälsningsrop. Och denna kejsarliga uppskattning av hyllningar gjorde
(Forts. å sid. 47.)

Gatubild från Tokio före bombningarna.

En vårpromenad i "torget" för 65 år sedan

Av BJÖRN HODELL

NTLIGEN LYTE SOLEN från en klarblå Stockholmsk sommarhimmel! Sannerligen hade inte lindarna i "torget" redan klätt sig i ett flor av spädaste grönska. Visst dansade ännu ett och annat isflak utför den nyväckta Strömmen under Norrbrovalven, men våren var kommen! Den efterlängtdade härliga Stockholmsvåren! Måsarna skrek ut sin glädje i väldiga, cirklade bågar och ur Strömmens virvlar vevade norsfiskarna upp sina silverglänsande fångster. Ja, vår var det efter en kylknäppt vinter! Se, så solen gassade på fasaderna till de små prydliga patricierhusen och liksom väckte till liv fontänens gudar och nymfer under kaskader av vatten. T. o. m. fru Malmgren i Wattenbutiken hade slagit från butiksluckorna och vädrade nu som bäst ut den inestängda sensommarluften.

Undra på att den stora "friluftssalongen" fylldes av solskensälskande stockholmare — damer klädda i turnyr och chingjong och små koketta hattar av Parismodell, uppvaktade av sirliga herrar i höga hattar, blomma i knapphållet och benkläder i grått.

Tam-ta-ra-ta. Tam-ta-ra-ta — ta-ra-ta. Trummorna ekade mellan husfasaderna på Arsenalsgatan. I spetsen kom den ståtliga tamburmajoren, "Vackra Herrmann", jonglerande sin gyllene stav mellan vitbehandlade händer.

Ja, det var vår — en Stockholms vårdag im wonder-schönen Monat Mai.

Alltså: vi befinner oss i "torget" en majdag år 1880. Utanför Dramatiska teatern står tre unga eleganter med blå rollhäften under armen. Det är teaterns *primo amoroso* Gustaf Kinmansson, den glade vivören Victor Hartman — Ellen Hartmans avundade man — och den fint spirituelle Gustaf Fredrikson, replikens suveräne

mästare. De pratar teater och har nyss skilts från sina kvinnliga kolleger — den bildsköna Gurli Åberg, tragediennen Helfrid Kinmansson — vars romantiska Julia var toppunkten på hennes dramatiska konst — och Olga Björkegren, en strålande Susanne d'Ange i Dumas' *Falska juveler*.

Plötsligt som på ett trollslag flyger hattarna till väders i en vördnadsfull hälsning — i värdigt majestät, högre och oböjd, skrider landets fader Oscar II, förbi, besvarande till höger och vänster sina trogna undersåtars aktningsfulla artighetsbevis. Otvunget samspråkar majestätet med sin uppvaktande adjutant, generalen Sven Lagerberg, populärt kallad "Sven i Helvete". Generalen är liksom sin höge beskyddare omåttligt välsedd. Lagerbergs stämna äger något av högtalarens bullrande kraft ofta med åkallan av underjordens krafter. Hans svada anses "outtömlig, rik, ny, kvick, väldig och utan en droppe gift".

En gång råkar kungen under promenaden kollidera med ett träd. Förargad vänder han sig till "general Sven", men upplöses i skratt, då denne med en ursäkt förklarar:

— Även jag, ers majestät, tittade efter *henne*. Damen var skådespelerskan Ellen Hartman, inkarnationen av de sorglösa 80- och 90-talens ljusa flickgestalter.

Ja, den *Sven* är aldrig svarslös. En dag promenerar kungen och generalen på Norrbro, då en gammal tiggargumma räcker fram handen mot majestätet. Kungen stannar, känner i fickan och säger så till sin gamle vän:

— Har du några småpengar, Sven? Allt vad jag har på mig är en tjugukrona.

— Tyvärr inte, men *kanske kärringen kan ge tebaks!*

Nu börjar eleganterna utanför Dramaten bli högljutt kritiska. De ha fått syn på en blårod, däst herre

Vaktparaden i Kungsträdgården. Oljemålning av J. W. Wallander 1879. Stadshuset. Detalj.

med alltför korta byxor beroende på magens tilltagande rundning. Det är greve Carl von Platen, den siste av sin ätt och gift med Stockholms mest stilfulla och vackra dam, grevinnan Stephanie von Platen, född Hamilton, dotter till den gamle överståthållaren Jakob Essen Hamilton.

"Men herre gud — gift med en sådan karl! Alkoholist dessutom och *tjugofem* år äldre än grevinnan!"

Bröllopet stod i Hamiltonska hemmet, Östra Trädgårdsgatan 2 C, ett palats av gammal förnäm årgång och byggt av Nicodemus Tessin d. y. Under rubriken *Fashionable News* skrev Dagens Nyheter dagen efter giftermålet: "En efter våra förhållanden mindre vanlig lyx lär hava utvecklats vid greve Carl von Platens och fröken Stephanie Hamiltons bröllop. Så omtalas att bruden bar juveler, vilkas värde skattas till 30,000 kr., att brudklänningen kostade 2,500, brudslöjan 1,900 kr. o. s. v.

Paret är nu bosatt i det Platenska familjehuset vid Västra Trädgårdsgatan, högadelns gata under 1800-talets mitt.

På "teaterbänken" i "torget" mitt för ingången till Dramaten gassar sig i solskenet tre berömdheter från Anders Lindebergska scenen — komikern Svante He-

din, Hamlettolkaren Edvard Swartz och tragöden Georg Dahlqvist. Herrarna småskrattar muntert, ty Svante är i anekdotagen och förbålt kvick. Kanske gäller 'skämtet' skådespelarparet Betty och Knut Almlöf som i samma ögonblick passerar förbi. Fru Betty är trots sin obestridda scentalang ingalunda omtyckt bland kamraterna på grund av sin närighet, nästan på gränsen till girighet. Just nu ger teatern Bendix' "Släktingar", där fru Almlöf spelar en gammal dam. I pjäsen dricker man té med sandwicks och fru Almlöf hugger för sig så många sandwicks hon kan. På så sätt drar hon in på aftonmålet hemma. Teaterns habituéer har fått nys om saken och fyller nu salongen kväll efter kväll för att räkna, hur många sandwicks fru Betty sätter i sig. Pjäsens framgång är obestridd, antyder Svante Hedin — men inte på grund av det utmärkta spelet utan snarare på grund av fru Almlöfs *glänsande aptit*.

En dag satt Svante Hedin tillsammans med en god vän — också en kvick karl — och åt frukost på en källare. Vännen, som fått ett par ägg, han inte fann behag i, knackade på kyparn och sköt äggen ifrån sig med orden: "Allt skämt undanbedes . . ."

Hedin som en god stund slitits med en biffstek av tvivelaktig mörhet, önskade också ombyte, varför han för att inte vara mindre spirituell än vännen

tillkallade kyparn, sköt tallriken över till denne och utbrast:

— Herre — — en så'n seger till och jag är förlorad.

— — —

En frappant och fransyskt klädd dam väcker just nu sensation bland torgets promenerande damer och herrar. Men så för hon sig med en drottningens behag och värdighet. Det är Louise Michaéli i sällskap med sin måestro, operadirigenten och kompositören Ludvig Norman. Fru Michaéli har i dagarna hemkommit från Paris, där hon hedrats med Franska Statens guldmedalj i ädel sångartävlan med självaste Adelina Patti. Vilken triumf, tänker man, för den älskliga svenska näktergalen — överglänsa Pattis världsberömda koloraturer med att sjunga små svenska enkla folkvisor. De promenerande hyllar henne också med respektfull aktning.

Den firade sångerskan är emellertid inte ensam om herrarnas synbara beundran. En annan dam har uppenbarat sig på promenaden — en sydländsk skönhet, ung och graciös och med ett par sammetslena ögon, som tycker man, strålar som en tropisk natt. Det är spanske ministerns maka m:me de Castellanos, som redan då hon första gången satte sin fot i "torget" vann stockholmarnas hjärtan. Mercedes de Castellanos är sydamerikanska och född i den härligt belägna staden Montevideo och som främling — "ömtålig och fin som en exotisk planta".

I hörnhuset till Näckströmsgatan bor bankdirektör Oscar Wallenberg, Enskilda Bankens skapare. Det är ett förnämt slutet privathotell i två våningar. Säkert ett av huvudstadens vackraste. Varje eftermiddag omkring klockan två öppnas porten av en livréklädd betjänt och herrskapet Wallenberg börjar sin middagspromenad i "torget", eskorterade på respektfullt avstånd av betjänten. Särskilt fäster man sig vid fru Anna Wallenberg, född von Sydow — en livfull och spirituellt dam, vars "litterära salonger" är på högsta modet. Hennes stora sociala och fosterländska verksamhet är också värd all beundran.

Intill Wallenbergska tomten gränsar det Hiärneska huset, en gång bostad för den store naturvetaren Urban Hiärne. Huset räknar sig som äldst på platsen. Det är en enkel envåningsbyggnad med stor trädgård, inhägnad av ett plank. Innanför detta har Brödraförsamlingen sin lilla gudstjänstlokal, uppbyggd av en familj Hiärne och högtidligen invigd år 1784. Den nuvarande Hiärneska familjen räknas också bland "de väckta". Så om söndagsförmiddagarna får man se högtidliga församlingsmedlemmar strömma in genom den Hiärneska porten.

— — —

Värdig och något framåtböjd — en grand-seigneur till hela utseendet — och med händerna på ryggen och kappan med sin stora guldkrycka pendlande upp och ned spatserar friherre Carl Jedvard Bonde, vars gästfrihet i det Bondeska palatset vid Strömgatan är riks-

Lagerlunden. Teckning av Victor André och Herman Feychting. Ny Ill. Tidning 1889.

"Vackra Herrmann".

bekant. I hans sällskap förekommer också den ståtliga och pincenéprydda excellensen, Sveriges energiske statsminister, O. R. Themptander. Ett av Stockholms kända ansikten är även "greve" Isidor Lundström, kallad greven på grund av sina förnäma förbindelser — en skinntorr herre med alltför lång hals och ett par stickande bruna ögon. Till professionen "litteratör" med en ettrig och skarp penna. Pappa till en på Dramaten uppförd komedi och mycket anlitad poet till födelsedagsvers. När komedin uppfördes satt "grevens" fader — en tät stockholmsborgare — och grät av glädje över sonens framgång i teaterns oxöga. Synen föranledde Svante Hedin att yttra, att det var väl första gången man sett tårar av fadersglädje i ett oxöga.

Fritz von Dardel tillhör också det Stockholm som syns — livlig och gestikulerande, alltid beredd att med sitt spetsigt elaka ritstift föreviga sin omgivning. Däst och omfångsrik rör sig med möda epikurén, baron Henri Warendorff, Stockholms förnämsta matorakel med "sås" som specialitet bland "torgets" många puff-ärmade skönheter, vilka sy sina toiletter hos fröken Augusta Lundin i Brunkebergshotellet. Baron är ägare till det lilla privathotellet vid Östra Trädgårdsgatan 10, vilket familjen innehaft sedan 1858. Redan på 1700-

talet hitkom familjen Warendorff från Mecklenburg. Den adlades på grund av stora förtjänster 1805 och blev så småningom genom giftermål befreundad med huvudstadens mest betydande och rika köpmanshus (Holterman, Arfwedsson, Hebbe, Tottie m. fl.). Baronens morkullsmiddagar är synnerligen gouterade av stadens gourmeter. Antalet gäster är då 11, där var och en förutom värden serveras en helstekt morkulla med en sås som baronen själv tillagat, och vilken anses vara en "lukullisk salighet".

Baronens höge vän är Claes von Mecklenburg, kallad vänner emellan "baron Veritas", ity att den gode baronen sällan håller sig till sanningen.

I små klungor står gardesofficerare utstyrda med monokel och mustasch, säkerligen kollationerrande gårdagens och nattens unioner — varietéstjärnorna är på modet — en Clara Happé, Juliette Laurenze och Francisca Carina, den senare synnerligen bländande och eftersträvad.

Under riksdagsperioderna tillkommer en kontingent riksdagsmän, som även tycker om att "motionera" i "torget". Eller dricker de sin Vichy hos fru Malmgren i Wattenbutiken, där hon snart i tjugo år med sina mineralvatten kurerar gikt- och magsjuka äldre gentlemän. Man upptäcker i vimlet den unge Gävle-

M:me de Castellanos, som tävlade i skönhet och elegans med Stephanie von Platen.

lektorn och riksdagsmannen Paul Peter Waldenström, hårfager och "brinnande i tron", den skånske ädlingen och första kammarledamoten Långe Tornérhielm, alltid med hatten på nacken och tuggande på en slocknad cigarr, och friherre Jules Schwerin — en av Wahrendorffs gourmeter och herre på Skarhult i Skåne, högbröstad och axelbred. Skaldekonsten representeras av Gunnar Wennerberg, Filip Tammelin och Carl Snoilsky. Den sistnämnda har ju för alltid rest ett äreminne över Kungsträdgården i den vackra strofen:

*Kring lummig Kungsträdgård
med fullare ackord
orkestern genom männ'skovimlet brusar.
I skymningen förblir, en punkt av silverskir
där mitt i dunkel park fontänen frusar.*

På en soffa sitter Daniel Hwasser — epigrammets mästare — och diskuterar k. teatrarnas angelägenheter med pjäsöversättaren Oscar Wijkander. Hwasser är ju sekreterare vid de k. scenerna och makan är den berömda skådespelerskan Elin Hwasser. Dessutom är Hwasser en sällskapstalang av rang och en farligt kvick herre, vars små epigram även kan sprudla av humor.

Greve Carl von Platen. — En hovman i sin pryddo: "Ers majestät är serverad". Teckning av v. Dardel 1879.

Stephanie von Platen, "Drottningen i modets värld".

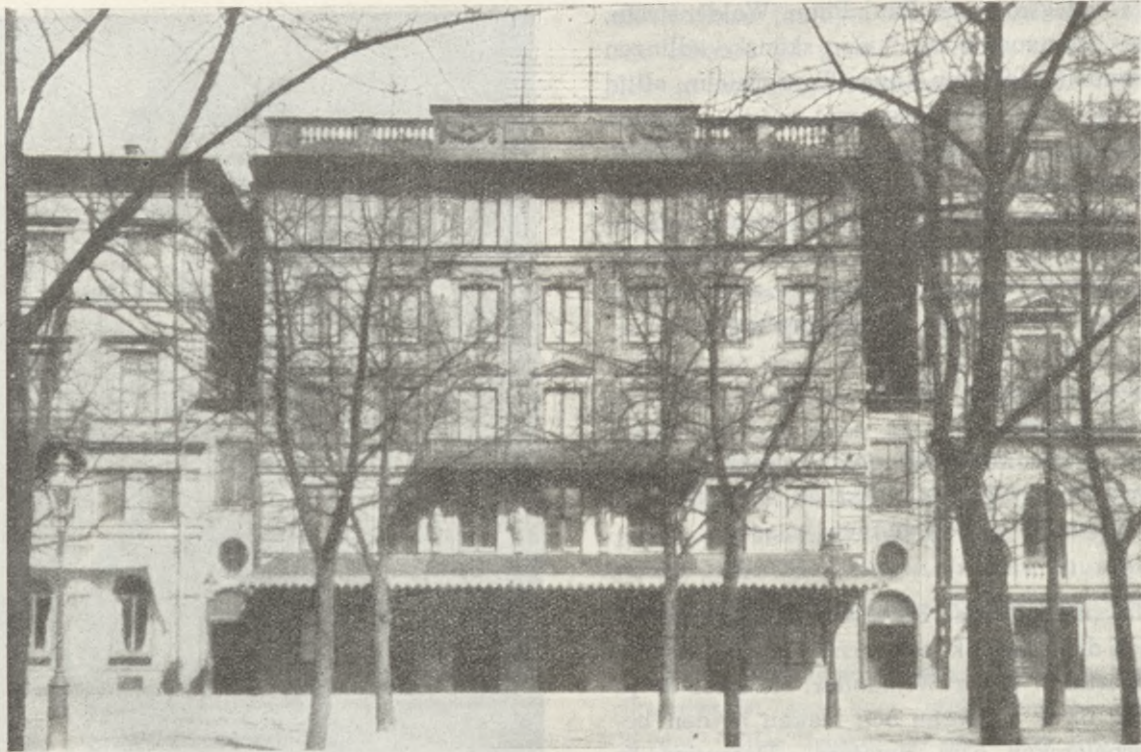
Snillrik är hans lilla hyllningsdikt, som medföljde en broderad klocksträng, en julklappsgåva av hovets damer till drottning Lovisa:

*O, hulda drottning till din säng
förlåt att jag mig vågat svinga.
Men du är mild, fast jag är sträng,
ditt kall är högt, men mitt är ringa.*

Hwassers ordlekar är också i var mans mun. En dag var Hwasser på visit i en familj, då en av huvudstadens rikaste bagare anmäldes. Bagarn, som flera gånger varit utsatt för Hwassers dräpande skämtlymne, vände i dörren, då han fick se sin antagonist.

— Tyckte inte bagarn om gästen? ropade Hwasser efter den flyende .

Tre obestridliga original äger "torget" i dalmasen Liss Olof Larsson, friherre I. L. Banér och vicomte de Soto Maior. "Långe Liss", bankofullmäktige och riksdagsman, spatserade alltid omkring klädd i sin prydliga daladräkt: svart långrock, knäbyxor av gult skinn med röda tofsar och vita ullstrumpor, en dräkt han även använder vid hovbaler och vid operans galaspek-

Gamla Dramaten.

takel. Liss är svuren motståndare mot allt statsanslag till de k. teatrarna, vilka han betraktar som "kulturens onyttigheter". Själv sitter han emellertid ofta på operans parkett — kanske baletten får honom på bättre tankar!

På slaget klockan tre sneddar friherre Banér "torget" på väg till operakaféet eller sommartid till Lagerlunden, kaféets sommarservering. I kölvattnet följer hans gode vän kassör Rotstein vid Södra varvet — dock alltid lunkande efter på tre meters avstånd. Banér är vinter- och sommartid iklädd tjock livrock — även när termometern visar 30 gr. i skuggan — alltid i hög hatt och ett urblekt paraply. Favoritdrycken är s. k. "stenborgare" med kryddskorpor. Något livligt meningsutbyte gubbarna emellan förekommer inte. Allt vad som yttras är "beställa", "betala" och "adjö".

I ordets bästa mening populär bland hög och låg är den lille spinkige portugisiske ministern, vicomte Antonio da Cunha de Soto Maior — doyenen inom diplomatiska kåren. Soto Maior — "söta majorn", säger damerna — är också deras borne riddare fast han inte mäter mer än 1.65 från strumplästen — höga hatten inberäknad. Mycket impulsiv och eldfängd var vicomten redan i sin ungdom känd som rabulist. Då han blev för besvärlig i sitt hemland skickades han av sin regering hit till kalla Norden för att svalka känslorna. Varje dag gör han sin cour för damerna i "torget", ytterligt elegant, alltid klädd i grått — det sägs att han "reklamgår" för en Parisfirma —. Han bär välfriserade "whiskers" och yvigt kritvitt hår. Men endast om vintrarna. Om somrarna är han flintskallig, vilket han döljer med att ha den höga hatten på. Maior är en välkommen gäst i societetens salonger, ses på alla

premiärer och är daglig gäst sommartid på Hasselbacken. Ryktet förtäljer att han där är — "reklam-esser". Någon lön lär han nämligen inte uppbära från regeringen i Lissabon. Hyran för bostaden i nr 1 Norrlandsgatan — Frenckerska huset — torde han därför ej behöva betala. Liksom han inte heller erlägger någon lön åt sin långa betjänt. Om denne troget stan-

Riksdagsman Liss Olof Larsson.

Vattenbutiken i Kungsträdgården. Teckning av Victor Andréén i Lundins "Nya Stockholm" 1890.

nar är han ihågkommen i vicomtes testamente. Vill man spisa en god fiskrätt, finns på restaurangmat-sedeln "plats du jour" — "ugnstekt gös à la Soto Maior".

När kvällsskymningen tätnar i lindalléernas grönskande kronor samlas matrosar och gardister, dalkullor

och tjänsteflickor utanför Blanchés cafés järnstaket, lyssnande till den danske dirigenten Georg Lundbyes småtande toner. Sommarrestaurangen är då fullsatt av småborgerlig publik, applådsvillig och rödflammig i ansiktet av den myckna punschkonsumeringen.

Björnsöder

Middagspromenad i "Torget". Fr. v. Soto Maior, de Moral, E. af Klint, Sven Lagerberg, G. von Rosen, B. von Platen, C. von Platen och Y. W. von Knorring.

Från lappkoket till spettekakan

En gastronomisk rundresa genom Sverige

Guide: Ellen Rydelius

ÄR NI LUST att följa med på en fantasi-resa genom Sverige, en rätt originell resa, eftersom vi inte far ut för att i första hand se landskapsbilder, på medeltidskyrkor och slott, på badorter och fjällvidder. Vi skall göra en gastronomisk rundresa och de stationer vi stannar vid blir intressanta provinsrätter. Men tro nu inte att en sådan färd behöver bli prosaisk! Det blir inte bara matbeskrivningar, som under denna resa möter oss, vi kommer också att få till livs mycket folklore och kulturhistoria. Visserligen är vårt land, kulinariskt sett, inte ett sådant ymnighetshorn som t. ex. fredens Italien, där snart sagt varje stad, varje by har en egen specialrätt, ofta med sekelgamla traditioner och förknippad med historiska anekdoter och stundom ganska vanvördiga helgonlegender. Det står i fråga om råmaterialen tillbaka för exempelvis Ryssland, där man i norr träffar på guldfärgade hjortron och röda tranbär och vid Svarta Havets kust, den ryska rivieran, kan läska sig med Krim-druvor, färska mandlar och aprikoser eller jättestora gröna vattenmeloner med hallonfärgat innanmäte. Men Sverige är tillräckligt avlångt för att kunna bjuda på en mycket omväxlande mat-sedel, om vi försöker äta oss igenom det och ta första munsbiten i Korpilombolo och den sista i Smygehuk.

Före 1939, avspärrningens första år, hade mina tåg alltid rullat söderut, till Rom och andra av Sydlandets sköna städer, men sedan dess har jag under en mängd föredragsturnéer blivit hemmastadd i de flesta svenska bygder. Aldrig skall jag förgäta den första resan till Norrbotten anno 1942. Det var i februari, och ändå, vilka färger i landskapet: över den vita oskärade snön en sidenblå himmel, solen som en guldtallrik vid horisonten, små grå lador, röda snöskydd utmed järnvägen och rimfrostens silverglitter på björkarna. Jag är en asfaltblomma, som älskar städer, men jag blev omvänd i Norrbotten. Sedan dess har jag gjort ännu en rundtur i övre Norrland och vid festligt dukade bord i gästfria hem både i praktiken och teorien lärt känna norrländska nationalrätter. Under vårvintern serverar man gärna rentunga, rökt renkött och framför allt renben, läckerheter som kåtornas folk lärt sina grannar. Den sistnämnda delikatessen skall egentligen förtäras så här. En "gång" (d. v. s. 4 stycken) renben beräknas per person, de slås sönder, tvättas väl, kokas i saltat vatten i fem minuter, tas upp och lägges på servett. Med långa träpinnar — t. ex. blomsterpinnar — petar man ut renmärgen, som stelnat under kokningen, och äter här-till riven kokt renlever. Är man en äkta son eller dotter av övre Norrland, kastar man de tömda renbenen i urholkade björknaggar, som står på golvet mellan två

gäster. Lämplig dryck till denna läckerhet är porter eller torr sherry. Lappkok och lappgryta är ett par andra av samefolkets specialrätter, älvorna levererar sikar, rödingar och harrar (snälla tryckeriet, sätt inte herrar!) som rökta och halstrade kommer på det norrländska bordet, och rökta nejonögon är ord, som kommer norrbottningens ögon att stråla liksom den norrländska surmjölken, som bäst förvaras i träkär. Ett annat namn, som väcker ljuvliga associationer hos Piteåbor, är Pitepalt. Det är en släkting till sörländska kroppkakor, rätten består av rå potatis, vete- och något kornmjöl, som formas till stora klimpar, som kokas i saltvatten och serveras ånga, de heta med en klick smör i den s. k. "smörbrunnen", en fördjupning gästen själv gör. En rätt för strutsmagar!

Vid en vickning i ett trevligt kök i Arvidsjaur gjorde jag bekantskap med desserten "bryta". I hjortronkompott bryter man tunnbröd och äter detta med vispgrädda. Nedsköljd med ett glas madeira är detta en delikatess som man minns med nöje. Tunnbrödet är en intressant lem av de svenska brödsorternas talrika familj, och vi finner det också i huvudstaden, som annars är mer vanlottad på goda brödsorter än t. ex. Skåne. Tunnbrödsdegen göres av mjölk eller vatten och kornmjöl, salt men ingen jäst, och förr i världen kunde en skicklig tunnbrödsbagerska med sin medhjälpare hinna med ända till 400—500 kakor per dag. Men den dagen började klockan fyra på morgonen och slutade nio på kvällen! Kakorna kavlas ut papperstunna, nästan en meter i genomskärning, och med en lång spade, en s. k. ugnslöjel, skaffar man mjöl och luft under dem. När de gräddats, tas de ut, vikes enkelt, sättes åter in att torka och vikes i åttingar.

Men hur skulle vi kunna vara i Norrland utan att tala om surströmming? På mitt skrivbord ligger just nu en numrerad upplaga av "Meddelanden från Surströmmingsgillet uti Lund", där professor Knut Lundmark, som är så hemmastadd bland stjärnor och nebulosor, skrivit "Försvar för surströmmingen". Den norrländske professorn, som förklarar sig vara troende men inte fanatiker i surströmmingsätandet, skriver i början av sin apologi:

"Anledningen till att jag nu begär ordet är inte att jag förmenar, att den intressanta fiskprodukten behöver något försvar. Antingen tycker man om den eller inte! Nej, jag tycker bara att dessa eviga diskussioner är så typiska för en tid, då man gör allt för att likrikta människorna. Alla måste vi dricka lika och om möjligt tycka om samma föda".

Professorn omnämner därefter de resultat professor Carl Th. Mörner kommit till i en skrift, publicerad i

Kulinarisk karta över Sverige

Till surströmming äter man tunnbröd.

Uppsala Läkareförenings förhandlingar och numera en av de surströmmingstroendes heliga urkunder. Nämligen "att surströmmingen visserligen genomgått en föruttnelseprocess, men en *avkortad* sådan, varför det icke kan anträffas indol, skatol, fenol, putrecin och kadaverin i fisken. Det är intet indifferent över surströmmingen", så slutar professor Lundmark försvarstalet för sitt hemlands surfisk. "Den har sin tropiska motsvarighet i en frukt, durionen, vars gulvita krämaktiga fruktkött smakar som en blandning av grädde, persika, gammal ost och — fotsvett. Men i tropikerna fotgångar man långa vägar, om man ej äger elefant, kamel, motorcykel eller bil för att spisa denna eftertraktade frukt. Durionätarna få ej vistas i de vanliga restaurangutrymmena, utan man anordnar särskilda avdelningar för dem liksom i Uppsala och Stockholm för surströmmingens dyrkare. Vore vår norrländska surfisk mera indifferent, skulle den ej orsaka så mycken kärlek och dyrkan, så mycket hat och förakt, så mycken avsky. Så är det alltid med det individuella och starkt personliga. Vitglänsande surströmming går starkt luktande sitt segertåg genom världen".

Detta var väl söt lukt för surfiskdyrkare!

Jag minns så väl den kväll då jag för första — och hittills enda gången — smakade denna mångomskrivna surfisk. Det var på ett sammanträde hos Byxklubben i Umeå. Denna damklubb, som sammanträdde regelbundet för att sticka byxor åt småbarn, bestod av norrländskor av blodet och genom gifte, och de hade vänligen inbjudit mig att delta i deras orgie. Innan matsa-

lens skjutdörrar drogs åt sidan, var jag så nervös som jag inte varit sedan min studentexamen. Där ser man vilken makt surströmmingskåserier kan ha även över en gammal härdad journalist. Men fantasien utmålar vanligen allt mycket värre än vad verkligheten sen visar sig vara. Lukten ur de höga, med servett virade burkarna var knappast märkbar — man lär ha fullkomnat beredningen så att fisken är tämligen luktfri, påstods det — och jag kunde utan några katastrofer men utan någon egentlig njutning förtära en strömming med läcker mandelpotatis — också en delikat Norrlandsspecialité — och finhackad lök, som följdes av köträtt. Bland surströmmingshistorierna som kryddade måltiden minns jag en. Innan en av norrländskorna ingått giftermål med en sörlänning, hade hon försiktigt nog inviterat fästmannen på surströmmingsgille. Då han visade sig kunna både äta och tycka om den norrländska nationalrätten, beslöt hon sig definitivt för giftermålet . . .

Men låt oss lämna vårt framtidsland, Kirunavaaras, "Fjällripebergets" fantastiskt sköna konturer mot en vinterhimmel som lapis lazuli och Gammelstadens sexhundra röda kyrkstugor, som i behagligt oordnad marsch tycks klättra uppför kullen mot den vita stenkyrkan med sitt "Solo Deo Gloria" uppe på tornet — där finns på ett kafé en lustig specialité som heter holändare. Det är bastanta kakor, som liknar bruna champagnekorkar och som på ett angenämt sätt tillvaratar skorpsmulor. Precis som Runebergstårtorna, som alla Borgås konditorier skyltar med på skaldens dag 5 februari och som är lagade efter fru Fredrikas billiga recept. Vi vinkar farväl åt Jukkasjärvis lappkyrka, där den koboltblå dörren står så vackert mot klocktornets röda träfjäll och åt Jokkmokks socken, som är lika stor som Skåne, Blekinge och Gotland tillsammans.

Söderut går nu färden. En liten paus i Bergsjö i Hälsingland, där man från provinsialläkarens doktorsgård har utsikt över ett av de vackraste svenska landskap jag sett. Sjön, den vita kyrkan och den långsträckt röda Bollegården, där det som i alla gamla milisgårdar från indelningsverkets tid finns en hasselbuske, som gav spön till soldaternas bestraffning och längst i fonden de blåa höjderna. Det är Bergsjö, som producerar Sveriges finaste jordgubbar — nu protesterar Skellefteå och Möja —. På ett litet skrangligt leksaktåg forslas de i hundra tusen askar ned till stambanan.

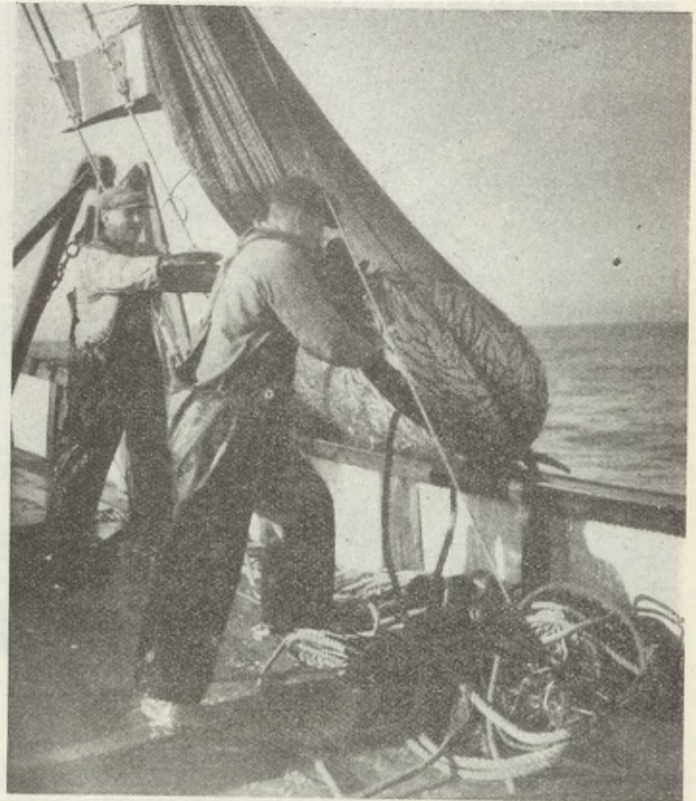
Värmland är som envar vet, den provins, där en yngling helst bör taga sig en mö, och jag undrar om den inte gett oss våra flesta lyriker. Jag minns en midsommardag vid Fryken, då traktens folk i brokiga dräkter var samlade till hembygdsfest. Där lästes dikter i tre hela timmar — Geijer, Fröding, Oscar Stjerne o. s. v. — och osökt kom jag att tänka: något sådant vore nog omöjligt i Småland. Albert Engströms, Elin Wägners och Vilhelm Mobergs landskap är på intet sätt illiterat, men jag skulle tro att man där är mer episkt än lyriskt intresserad. En värmländska jag känner är fast övertygad om att flickorna blivit så vackra och männen —

ja rent av en del kvinnor också — så lyriska, emedan de ätit värmlandskorv. Till ledning för dem som vill bli skalder, kan jag nämna, att korven innehåller bogbitar av fläsk, talg, ister och grovt hackad rå potatis, och att korven skall kokas väl och uppätas tillsammans med mjölksås, pepparrot och nykokt potatis. Om Jämtland har en berömd mesost, så har Dalarna sin soltor-kade gädda med löksås att sätta upp i provinsrätternas tävlan, Södermanland har på de senaste åren förvärvat hedersnamnet "Sveriges Normandie". Alla de ljuvliga franska ostar, Camembert, Brie och Chantilly, som vi fordom importerade från Frankrike, framställs nu en timmes tågresor från Stockholm i Walla, där fransk ädelmögel känner sig som hemma i en tvåhundraårig källare.

För egen del är jag östgöte gudskelov! Och det finns åtskilligt att säga om vårt frodiga landskaps rejäla mat-hållning, den gula ärtsoppan m. m. Jag vill bara nämna två ting: Godegårdssås och Klösost. Godegårdssås är urvattnad salt sill, som kokas, skäres i strimlor och blandas med hårdkokta, hackade ägg, värmes i en myckenhet smält smör och serveras med nykokt potatis. Nästan lika gott som sparris och billigare! Klösost, även kallad kläsost, är kalasmat från St. Annas skär-gård och erinrar om ostkaka men lagas utan socker och kryddor. Proportionerna är generösa: 10 liter mjölk, 4 ägg, 1 liter grädde. Den ystade mjölken, blandas med de övriga ingredienserna och lägges i vackert sirade ostkar av trä. När den blivit fast, brynes skivor av osten i ugn i smör och grädde påhålles, varefter de-likatessen tronar som smörgåsbordets centrum på fint fat där man bl. a. finner ål, gädda och sjöfågelstek.

Bara jag nämner ordet Småland, tänker jag på ostkaka, och jag minns förnämliga bondkalas i en socken, där jag var rätt hemmastadd för en del år sedan. Prästen var som en far och en kung i sin socken. När oppositionens ledare, frikyrklig och nykterist, kom på besök, hade han en tupp i förning, även han! Gummorna gick klädda i svarta, ibland crêmefärgade sidensjakter, som klädde deras karaktärsfulla gamla ansikten underbart bra, här hölls regelbundet läsämöten med något hundratal gäster, som förhördes i kristendoms-kunskap och sedan åt i fyra, fem timmar vad de små-ländska kokfruarna bullat upp. Jag minns än i dag matsedeln på ett sådant bondkalas, som gjorde ett out-plånligt intryck, eftersom jag just då kom direkt från förra världskrigets svältande Berlin.

Först kaffe med dopp — det lär vara en gammal rit för att jaga bort de onda andarna, påstås det — en liten stund senare smörgåsbord med ett tjugotal rätter, bl. a. omelett, små köttbullar, "mormors öga" o. s. v., utsökt buljong med stora smörkransar, hemlagad fiskfärs med hummersås, kalvstek, därpå "för att lätta upp" frukt-soppa före oxsteken och sedan sju efterrätter, däribland två ostkakor, värmda i de stora blanka kopparbunkarna. Och till sist som refrängen i en melodi kaffe med småkakor. Omtänksamt ligger papperspåsar framme så att man kan ta hem till barnen de kakor, man inte or-

Sillfiske på Västkusten.

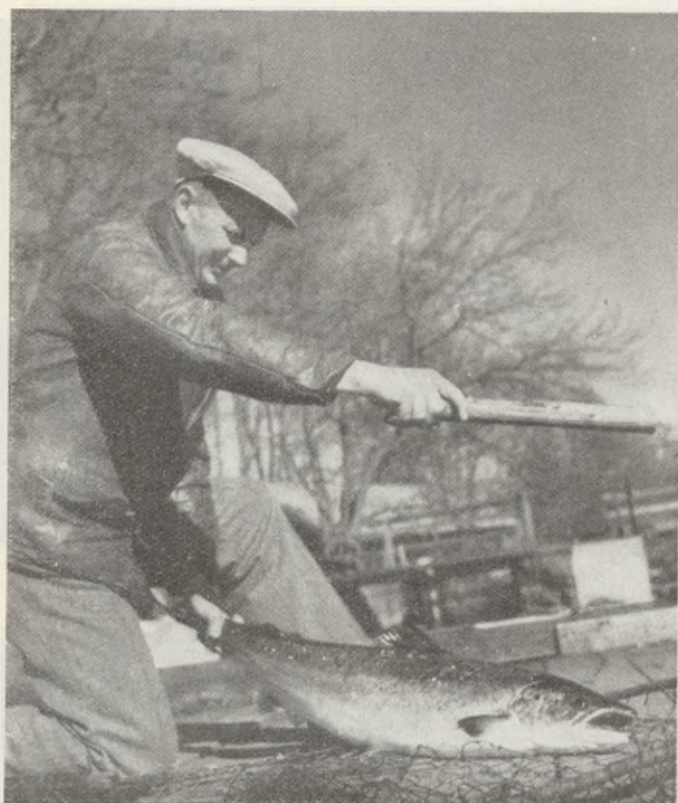
kar med. Lyx, säger ni stadsbor, men i vardagslag lever man enkelt och enformigt på sill och potatis och fläsk-doppa och lingon.

En ny tid har brutit in även i Småland. Elin Wägner, som skildrat Värebygdens vackrare och sannare än någon annan i "Tusen år i Småland", ger i kapitlet "Smålands Japan" en bild av Urshult, där fruktodling blivit en jätteindustri och där fruktkokerier förvandlar en halv miljon kilo bär och frukt till sylt och saft och must och i någon mån till vin för eget bruk. Urshultsbor påstår, skriver författarinnan, att man inte kan komma in i en stuga utan att det säger kluck i en dame-jeanne. Här går rationaliseringstanken fram, och arbeterskor blir överflödiga i konkurrensen med den nyaste krusbärssnoppningsmaskinen.

När vi är i Småland, kan vi förstås inte förbigå Grännas päron och polkagrisar, lika populära i frågesporttävlingar, som Falu ättika med sin gamla symbol, Falujungfrun, Västerås gurkor, Arboga öl och Södertäljes kringlor.

I provinsrätternas parad bidrar Gotland med sitt berömda fårkött, som nästan fått viltsmak, därför att djuren kan gå så länge på sommarbete. Öland, vindarnas och väderkvarnarnas ö, har sina ryktbara kroppkakor, som skiljer sig från fastlandets därigenom att de till största delen består av råreven, inte av kokt potatis. På östra Ölandskusten finns en rätt, som är mindre känd i det övriga Sverige: kropphuvudena. Levern av småtors arbetas ihop med andra ingredienser till en deg, varmed man fyller torsk huvudena. Härtill serveras sås av torskrom.

Några typiskt västgötska rätter känner jag inte — men de måste väl finnas. Dock har detta landskap

Laxfiske i Mörrumsån.

ristat sitt namn i de kulinariska hävderna. Var det inte i trakten av Alingsås som Jonas Alströmer odlade den första potatisen i Sverige? Och än i dag kallas rotfrukterna här noler efter hans egendom Nolhaga. I Alingsås står än i dag Alströmers potatiskällare kvar och fungerar nu som museum men det har varit tal om att riva det vördnadsvärda huset. Man tycker att en sådan gammal historisk relik borde bevaras.

"Fiskläget" är smeknamnet på Göteborg, där nyfiskad vitling smakar så delikat på Henriksbergs förnämliga restaurang med den fantasieggande utsikten över hamnen. Vi skyndar förbi Lysekilsansjovisen och Varbergssillen, som hallänningarna anser betydligt överlägsen Torekovsillen — skåningarna menar tvärtom — och nalkas med vördnad Halmstad. Rökt halmstadlax är ord med klang i svensk gastronomi liksom Halmstadgruppen i svenska måleriets historia. Och staden själv är en av de mest förtjusande i Sydsverige. Hur vackert är inte torget, där man pietetsfullt byggt det nya rådhuset, så att det harmonierar med det gamla korsvirkeshuset, där konditoriet Tre hjärtan är berömt för sina goda bakelser. Här blomstrar kulturen i Alliance Francaise och andra föreningar, golfklubben utanför staden är engelskt flott och Halmstad har förståndigt nog infört lunchstängning i sina affärer.

Halmstadlaxen har en farlig medtävlare i kusinen Mörrumslaxen. Denna lilla ort i Blekinge är sportfiskarnas paradiset, och det är nog bara riktigt att hotellet — överraskande elegant och välhållet för en så liten plats — heter Valhalla. I många hundra år har laxdagen då flodnotsdragningen begynner, firats som en klang- och jubeldag. Varför just 1 maj, undrar någon. Jo, laxfisket tog sin början 1 maj enligt den gamla

gregorianska kalendern, och man har behållit den gamla traditionen, sedan den nya tideräkningen införts, och en tusenhövdad skara bevistar folkfesten med dess musik, sång och dans. En annan festdag är 5 juli, den gamla midsommardagen enligt gregorianska kalendern.

Nu har vi knaprat oss igenom vårt långsträckta land ända till Skåne. Inför dess kulinariska håvor fylls den halva av mitt hjärta, som efter fem års vistelse i Lund blivit skånsk, med berättigad stolthet. Även de argaste belackare av skåningar — det finns en hel del sådana i kungliga huvudstaden — måste medge att skånska gäss, kavring och spettekaka är en läcker spis. Den helige Martins dag, då man högtidlighåller minnet av biskopen av Tours, vars bild finns på så många stadsportar i Mellaneuropa, där han ses dela sin klädnad med en fattig, är Skånelandets förnämsta högtid. Flera dagar i förväg hänger gässen med näbben nedåt som stilleben utanför fönster och på balkonger, och vid Märten Gås har skolbarnen ledigt. Ni har väl hört historien om en herre från skolstyrelsen i Stockholm, som kom till Lunds katedralskola för att inspektera den 11 november. Idel tomma salar. Äntligen får han se en städerska skurande en trappa och frågar var alla lärare och elever håller hus. Gumman torkar händerna på förklädet, mäter främlingen från huvud till fot och säger på brett skånemål:

— Va har harrn för relijon, som inte ved att det är helligt i dag?

I Skåne är det inte bara pilvallarna och de vita korsvirkeshusen som röjer släktskap med Mellaneuropa. Även matlagningen har mer likhet med den kulinariska konsten på andra sidan Sundet och Nordsjön än med den uppsvenska. Är inte kavringen, som gjort sitt segertåg genom hela Sverige, en kusin till den tyska Pumpernickel, och finns det inte mycken likhet mellan danska och skånska julkakor och klenor? Det senare är helt naturligt, eftersom Skåne länge tillhörde Danmark. I Dresdens konditorier såg jag ibland en släkting till de skånska kakornas drottning, spettekakan, där kallad Baumkuchen. Spettekakan, symbolen för Skånelandets yppighet och den finaste förning man kan ha med sig, har inte så gamla anor som man skulle tro. Den blev allmänt känd först för hundra år sedan. De skickliga bagerskorna, som håller smeten över det hårda träblocket i sockertoppsform, vilken roterar på spett över bokvedsglöden, har nog inte haft så bråda tider de senaste åren, eftersom man sällan lagar en sådan kaka på mindre än tre tjog ägg.

Men det var inte den stolta spettekakan, som var min första bekantskap med skåniskt kök utan de anspråkslösa stenkakorna, som förr i världen användes som fettisdagsmat. Det är små bullar av jästdeg, som stekes i fläskflott på båda sidor och ätes ångande heta med lingonsylt. Liksom Pitepalt är de mat för strutsmagar, men det finns ju sådana också. Om det är gott!...

I detta land av mjölk och honung finns andra sta-

diga rätter utom "stinnkager". Jag tänker på pantoffleplättar av rå potatis, äggvitor, salt och fläskflott, drickespannkakor med svagdricka, fläskpannkaka och grötens stora familj, från den enkla vattengröten till sammetsgröten och smörgröten. Även en anspråklös potatisgröt får en kulinarisk glans över sig genom smörhålan i gröthögens mitt. Barnen brukar föredra honung eller sirap i den lilla fördjupningen. Skånsk gröt heter den delikatess, som kokas av risgryn, färska äpplen, mjölk, russin, kanel, citronskal och ett glas vitt vin. Är det denna grötdiet, som gett skåningarna deras speciella fysionomi, tecknad så här av en av deras egna diktare:

*Trutar har de som ingen ann,
och magar har de som präster.*

För ett tiotal år sedan blev jag i Skåne bjuden på god bovetegröt, ty på den tiden odlades bovete åtminstone i Simrishamnstrakten. Bovetepannkakor serverades också kalla med sirap. Men jag måste bekänna, att jag föredrar ryssarnas bovetepättar, blienierna, en förrätt, till vilken man äter salt lax eller i bästa fall kaviar. Nu tycks bovetet vara försvunnet från de skånska åkrarna.

Om man ser på en karta från medeltiden, låg klostren ingenstans i vårt land så tätt som i Skåne, och de berömda slotten Börringe, Övedskloster och Bosjökloster var ursprungligen religiösa institutioner. Klosterfolkets inflytande på matordningen märks tydligt än i dag. Det var matglada munkar som anlade dammarna med karpar och rudor, eftersom fisk var den enda animaliska föda klosterregeln tillät dem att äta. Det var också de, som planterade kryddgårdar med doftande örter: salvia, som hade 27 dygder och bl. a. gjorde kött lättsmält, tog bort transmak från gås och hjälpte mot halsböld. Den aromatiska krusmyntan, som ännu brukas i sås till lammkött precis som i England, timjan, som husmodern lägger i gula ärter och vars te var bra mot kopparslagare, körvel, som användes i grönkål för att höja smaken och många, många flera kryddväxter. När julen nalkas, kan en skåning — även om han bor i förskingringen — inte tänka sig att äta lutfisk med mjölksås såsom "samojederna" har för sed. Han måste ha hemlandets pikanta senapssås, och senapskornen krossas på det hävdvunna sättet: i träskål med en kanonkula, som rullar runt.

Ibland då man färdas omkring i "kungariket Skåne" får man italienska associationer. Jag minns en fru i Ystad, den gamla trivsamma f. d. sjörövarstaden med de tvåhundra korsvirkeshusen, som frågade mig, hur man gjorde i södern för att få valnötterna mörka. De hektoliter hon skördade på sina jättestora valnötsträd

Spettekakan gräddas.

i den gamla vackra trädgården blev så sorgligt ljusa. Hennes bekymmer är inte så vanliga i Sverige. En dag blev jag bjuden på en kompott jag aldrig ätit förr. Det var mullbär som jag förut endast sett växa på Toscanas kullar, där mullbärsträden användes som stöd för vinrankornas gurlander. En annan gång minde mig den klarröda likören på frostbitna slånbar, som en skånsk väninna serverade mig, om Rysslands aromatiska vodkasorter, och det är det finaste beröm man kan ge på det området av matkultur. Man kan inte gärna tala om skånsk mat utan att räkna en ros till flera av landskapets gästgivargårdar. Röstånga, Dalby, Anderslöv, Vellinge med sin idylliska trädgård och sin 1700-talsprägel, Spången, nu riksbekant tack vare Edvard Perssons film, har bevarat gamla förnämliga skånska mattraditioner. Margretetorp på Hallandsåsens mjuka sluttning med forellbäcken och snapphanestuga, gästgivargården som är uppkallad efter 1300-talsdrottningen Margareta, bevarar jag särskilt i mitt hjärta. Där fick jag en tidig vår några härliga veckor av arbetsfrid, naturstämningar och — god mat.

Vi har nu färdats från lappkoket till spettekakan. och vilka sensationer får vi inte på en sådan långresa. Minns ni hur underbart det var att möta fiskebåtarna i Torekov en tidig sommarmorgon, då de kommer in med de bruna näten fyllda av silverskimrande fisk och att sedan gå hem genom fisklägets stilla gator med middagsmaten dinglande på en krok i handen. Tänk på de röda klipporna i Bohuslän, där det kan hända, att man en sommarkväll får övernatta i en fiskarbod tillsammans med några tusen kilo starkt luktande spilllånga. Morgontidiga fisketurer, skogsvandringar på jakt efter hjortron eller lingon, gräddvita champignoner och gullgula kantareller, uppslupna kräftskivor i månsken under vinlövskransade verandor... Vem kan efter allt detta säga, att mat är en prosaisk historia?

En önskan går i upp- fyllelse

av

EIGIL SCHWAB

AG SATT EN SOMMARDAG och tecknade en masugn vid en hytta uppe i Västmanland.

Det var en vacker dag, en av de dagar som minnet registrerar. Solen öste ned och landskapet glittrade som nyfernissat efter nattens dagg.

Duvorna som bodde kvar uppe i masugnen generation efter generation fastän värmen försvann i slutet på 1800-talet kuttrade i olika tempo och tonarter och startade då och då med smällande virgar korta utflykter kring trakten.

Från humlors och bins snärj bland blommorna steg en ton som från Casals violoncell, tornsvalorna skar med jubel och hvin genom luften och solmygg ochflugor bemödade sig att på sitt sätt bidra till trevna-den. Det var en riktig sommardag som jag minns dem från Rudboda och Lemshaga i barndomen och inte ett moln syntes till som kunde hota en utarbetare i hans fång.

Uppe i backen på andra sidan ån som strök utmed hyttan stod några gubbar och pratade stödda på sina käppar och ackompanjerade av plasket från de vattenstrålar som ur hålen i den murkna vattenrännan sköt ut i silvervita vackra bågar. Kring husen snodde gamla gummor snattrande som ankor och kvicka i benen som ekorrar.

Det var folk som bodde kvar från den tiden när hyttan var i gång. Folk som voro födda på platsen och som tänkte dö på platsen.

Så småningom började gubbarna röra på sig och lin-

kade över bron som ledde över ån och mot platsen där jag satt.

På vägen passerade de min bil men så vände de och gick tillbaka och en av gubbarna som tycktes vara bilkunnig skötte saken och demonstrerade vagnen både utanpå och inuti.

Han öppnade till och med en av luckorna i motor-huven för att räkna cylindrarna som jag sedan kom underfund med.

Så skildes gubbarna och gick var och en åt sitt håll. Han som visat vagnen för de andra försvann bakom ett långt magasin framför vilket det ännu låg kvar en trave tackjärn från den tiden.

Om en stund kom han fram i andra ändan av ma-gasinet och höll kurs på mig. Han stod länge tyst och tittade på när jag arbetade som det brukas, och så småningom började han tala om hyttan och arbetet i masugnen på den tiden bruket var i gång och hur det var när han började arbeta där 1851, han var elva år då och han var nittio när vi råkades.

Och sen kom han in på sommarens väder och skör-den och så talade han om någon som hette Janne. Slut-ligen frågade han mig om det kunde vara affär att sitta och ta av den gamla masugnen och så var han äntligen framme vid målet och undrade om det var min bil som stod i skuggan nere vid ån.

Att det var en fin bil det var klart sa han, men det var bara åtta cylindrar i motorn och så fanns det bara plats för fem personer!

— Tacka vet jag min vagn sade han, den skulle herrn ha i stället den har tolv cylindrar och har plats

för tio personer och går ledigt upp i hundrafemtio kilometers fart. Det är bil de.

Jag vände mig om och såg på gubben. Dementia bililis tänkte jag, en ny variant, men det såg inte ut att vara något fel med honom, men det är ju inte alla det märks på, och för att få in honom på ett stickspår så sade jag att jag trodde att skörden skulle komma torr under tak, den sommaren.

— Det gör den varje sommar när det inte regnar svarade han och så fortsatte han omedelbart med bilen.

— Herrn skall få den för tiotusen, viskade han mig i örat. Tiotusen för en vagn som kostat tjugutretusen och är körd tjugu mil, det är väl den finaste affär man kan tänka sig. Herrn behöver inte betala hela summan på en gång jag tar gärna en halva i taget.

Jag reste mig från stocken jag satt på och tittade på gubben igen. Han smålog och nickade och såg inte ut att vara fel som dom säger i Roslagen. Han såg ut som gubbarna se ut där uppe i Västmanland vid bruken. Han var brun i skinnet hade stålgrått skägg och gråa testar av den gråa färg som det svarta håret får. Hans ögon glittrade genom smala springor, näsan var stor, smal och krokig och de utstående kindkotorerna skvallrade om finskt påbrå från svedjartiden.

— Fundera nu inte längre, sade han, kom med och titta på bilen den står i magasinet och kläm till, femtusen kontant och resten efter överenskommelse.

Han stod länge tyst och tittade på när jag arbetade.

Jag tyckte mig se en ljusning i mystiken. Det var naturligtvis så att gubbarna hade kokat i hop den här historien för att få mig med ner i magasinet och från ett bakhåll få avnjuta resultatet och skaffa sig det skratt som kanske där på platsen inte var så lätt att framkalla på naturlig väg.

— Jag skall gärna följa med ner och titta på vagnen sade jag, men jag kan ju inte intressera mig för ett köp av en bil innan jag fått veta vad det är för märke.

Nu tänkte jag att jag gav gubben ett grundskott och de andra gubbarna med.

— Å kors, sade han, talade jag inte om vad det är för märke. Det är Mercedes-Benz.

En god vän en läkare sade mig en gång att om jag skulle råka i en situation som förorsakade att jag kände det som om hjärnan lossnade och sakta begav sig nedåt i riktning mot skorna så fanns det bara ett sätt att klara saken, att långsamt räkna 1—2—3—4—5—6—7—8—9—10 o. s. v. tills det var anledning antaga att hjärnan återtagit sitt läge.

Jag räknade men kom inte längre än till 1—2—3 — är farbror säker på att det är en Mercedes-Benz frågade jag när vi gick ned till magasinet.

Han bara mumlade något och öppnade dörrarna och vi gick in.

Där stod en Mercedes-Benz det fanns inga tvivel om den saken, kungarnas, ministrarnas och millionärernas vagn stod här i tackjärnsmagasinet i Blekhyttan i Västmanland. Jag började räkna 1—2—3—4—5—6 — det ändrade ingenting vagnen stod där utan luft i ringarna och med en buckla i högra flygeln visserligen men annars utan fel.

— Farbror måste berätta hur det här hänger ihop sade jag. Gubben skrattade.

— Ja sade han det är snart berättat. Ja hade en lott i Danska lotteriet tillsammans med en här som hette

Förresten var det lotteriet som betalade...

(Forts. å sid. 44.)

Vår julpristävlan:

STENHAMMAR.

ALSTER	STENHAMMAR
MARBACKA	STORA TUNA
SANDHAMN	VÄNERSBORG
SJUGARE BY	ÄRSTA
SKARA	ÖVRALID

- 1 Hör du ej bjällrorna, hör du, hur sången vallar och går och går vilse i vall?
Korna de råma och påskynda gången,
följa i lunk efter jäntans trall.
- 2 Men åter blev det vardag, och dagarna runno hastigt undan på pensionatet Koludden.
Allt upprullades i enlighet med vad den demoniske Pensionatskurken förutspått; Cello fick promenera med damerna och skydda dem mot obefintliga ormar, han fick följa dem till badet, taga emot nipperna, bevittna tittningarna och gå till vila bakom busken.
- 3 Ditt tempel är mörkt och lågt är dess hvalv,
Allhelgonadag!
Där slocknar sommarens hymn som ett skalv
av klämtande slag.
Sin mantel river den svarta sky,
och lundarnas bleknande trasor fly,
och natten mässar om allt som är dödt,
allt hö, allt kött.
- 4 Då de vildgässen, som flögo sist, märkte, att den tame inte kunde följa med, började de ropa till den gåsen, som for i spetsen av vinkeln och ledde tåget: "Akka från Kebnekajse! Akka från Kebnekajse!"

I årets julpristävlan presenterar vi tio citat från lika många kända svenska författare från 1800- och 1900-talen. Den ärade läsekretsen finner vidare i rutan härintill tio ortnamn — städer, socknar, gårdar etc. — och det är nu meningen att vart och ett av dessa skall kombineras med ett av de tio litterära citaten. Det är alltså frågan om platser där vederbörande författare antingen föddes eller där han (eller hon) haft sin verksamhet förlagd.

Gösta Knutson.

— "Vad vill ni mig?" frågade då förargåsen. — "Den vite blir efter. Den vite blir efter". — "Säg honom, att det går lättare att flyga fort än långsamt!" ropade förargåsen och sträckte på som förut.

5 "Farväl, o min barndoms hem! Farväl I murar, känslolösa vittnen till mina första tårar och första leenden, till mina första steg och felsteg på livets slippriga bana, min första bekantskap med haversoppa och a. b. c. d.! Du vrå, där jag stått med svårlärda läxor, och du, i vilken jag förgäves sökt tämja de otacksamaste av alla kreatur, en fluga och en trämask, I golv som burit mig under lekar och trätor med älskade syskon, I tapeter som jag sönderrivit under forskning efter förmenta skatter, I teatrar för mina drabbningar med karaffiner och glas, för mina bedrifter av många-handa slag — jag bjuder er ett långt farväl och går att på nya skådeplatser uppleva nya äventyr och nya öden!"

6 Fall, julesnö, och susa, djupa mo!
Brinn, österstjärna, genom junikvällen!
Sverige, moder! Bliv vår strid, vår ro,
du land, där våra barn en gång få bo
och våra fäder sova under kyrkohällen.

VÄNERSBORG.

Tio författare ~ Tio platser

MÄRBACKA.

7 Det är någonting särskilt med fyrar, åtminstone för en sjöman, som stått och stirrat efter dem i ur och skur, pejlat dem i alla möjliga väderstreck och kanske en smula ängsligt räknat deras klipp för att övertyga sig om att det var den rätta, när han i mörker och på ett osäkert bestick gjorde an land efter att ha legat till sjöss och bunkat några dygn utan att ha sett vare sig sol eller stjärnor.

8 Jordens Oro Wiker för den frid, som varar; graven allt förliker, himlen allt förklarar.

9 Nu satt adjunkt Paul Hoffman på läktaren och vaktade i bön. Han hade en viss förkärlek för denna periferiska detalj av ämbetsplikterna, och denna känsla hade växt sig allt starkare med åren. Men den kom sig inte av hans prästerliga påbrå, det hade han klart för sig. Snarare var det så, att denna korta gemensamma andaktsstund i den grå gryningen — särskilt på vintern, då det snöat över ödsliga gator och torg — gav honom en förnimmelse av korum på bataljdagens morgon i fiendens omedelbara närhet, en djup

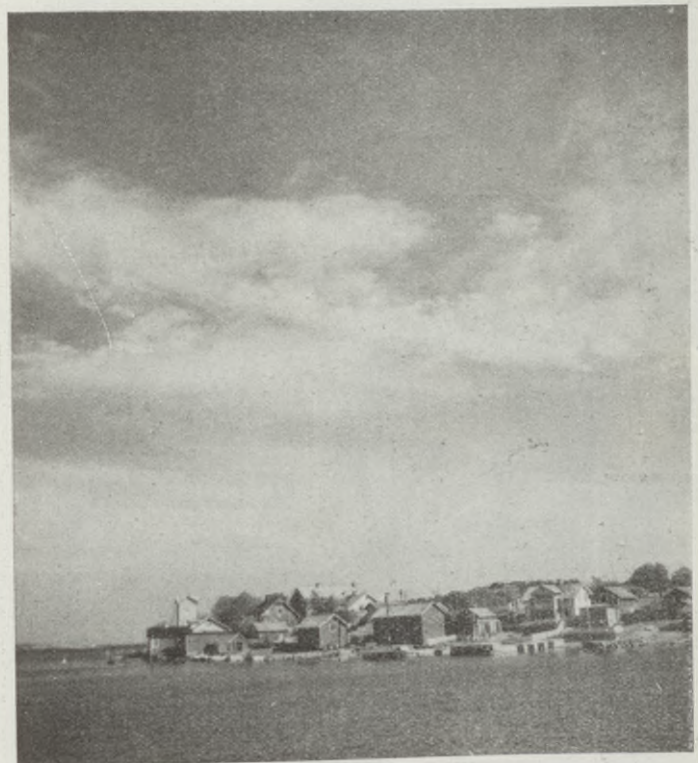

ÖVRALID.

Den först öppnade rätta lösningen belönas med

Första pris 75 kr.

Andra pris blir 25 kr., tredje pris 15 kr. och fjärde pris 10 kr. Dessutom utdelas tre tröstpris, bestående av tidskriften Status under ett år. Skriv tydliga lösningar och sänd in dem till Status redaktion Kocksgatan 15, Stockholm, före den 15 jan. 1946. Lösningen och pristagarnas namn meddelas i februariumret. Tävlingskuverten skola vara märkta "Tio författare — Tio platser".

SANDHAMN.

andhämtning för att stilla hjärtats slag och ordna krafterna på linje, innan träffningens oberäkneliga hit och dit skulle begynna.

10 Litet bo jag sätta vill: gård med trädgårdstappa till; liten åker till att grava vill jag uppå landet hava; huset utan vank och brist, fyra rum och förstukvist.

Vilken är den största dumhet Ni gjort?

Ja, det var dumt, horribelt dumt! sjunger Glunten och Magistern... Det finns väl ingen av kvinna född, som inte vid något tillfälle haft anledning göra deras ord till sina.

Status har tagit sig fräckheten fråga ett antal kända svenska män och kvinnor: Vilken är den största dumhet Ni gjort? Alla fann frågan naturlig; några slog ifrån sig med ett skämt, andra svarade uppriktigt. Vilka som svarade det ena och det andra avgör Ni lämpligen genom att läsa de nedan återgivna svaren på vår fråga. Det är en underhållande lektyr.

När Ni hunnit till slutet, har Ni möjlighet att skaffa Er ytterligare en stunds underhållning i juldagarna. Det får Ni genom att rikta frågan till Er själv. Handen på hjärtat, kära läsare och läsarinna: Vad är den största dumhet Ni begått? Det var i varje fall inte, när Ni köpte julnumret av Status!

Isaac Grünewald, professor:

Jag har till min egen förvåning funderat en hel vecka utan att kunna komma på någon riktigt representativ dumhet som jag gjort.

Gustav Wally, teaterdirektör:

Jag har inte gjort någon och kommer att motarbeta varje impuls att göra någon.

Bertil Mogård, kyrkoherde:

En av mina många dumheter som jag särskilt minns uppsprang ur missriktad välvilja då jag på begäran av en olycklig hustru, vars man anhållits för brott, betygade att jag funnit mannen lida av storhetsgalenskap. Jag skulle alltså hjälpa till att förklara honom icke tillräknelig. Domstolen tog ingen hänsyn härtill utan han fick avtjäna sitt fängelsestraff. Han gick sedan direkt från fängelset och krävde mig på skadestånd för missfirmelse.

Max Hansen, skådespelare:

Att jag inte gifte mig med min hustru tidigare men det berodde på att jag träffade henne först senare.

Sickan Carlsson, skådespelerska:

Det var när jag doppade näsan i gengasaggregatet den 10 april 1945.

Ewald Dahlskog, konstnär:

Det enda jag gjort är dumheter (och mitt liv är konsekvent).

Anders Örne, generaldirektör:

Jag har gjort så många dumheter i mitt liv så det vill jag inte svara på.

Erik Wästberg, chefredaktör:

Det är svårt att gradera — men just nu tänker jag på att jag aldrig besökte Wien innan förödelsen gick fram.

Julia Cæsar, skådespelerska:

Att jag inte gifte mig i min ungdom. Då hade det funnits en lycklig man till här i världen, hm!!

Torsten Tegnér, chefredaktör:

"Det dummaste jag gjort", "det näst dummaste", "det näst-näst etc." upp till 10:e eller 20:e led —

det är för var och en av oss 50-åringar så beaktvärda punkter, att man inte vill vidgå dem för sig själv ens — annat än mycket sällan och då förläget och snuddningsvis — än mindre för sina trognaste och säkraste vänner, och minst för en väldig läsekrets.

Om man gör tankeexperimentet att några tiotal personer skulle sanningsenligt besvara denna enquête, så skulle resultatet bli den ruskigaste skandalanhopning som ett europeiskt tidningsblad någonsin presenterat.

Och jag skulle inte vilja bidra härtill!

Inte för min egen del. Eftersom vi ju alla ha vår stolthet.

Och inte för läsekretsens del. Eftersom vi ju ha en viss känsla för snygghet och takt.

Själva tankeexperimentet leder fram till ett erkännande av att illusionerna äro bland det allra nödvändigaste för ett mänskligt samhälle. Illusionerna om mänsklig anständighet och mänskligt förnuft.

Förvisso ligger det något i den gamle G. B. Shaws franka ord om att alla män över 45 år borde skjutas. Så stora syndare äro vi (så vitt jag vet) alla.

Dock. För att få något positivt ut ur detta, så skall jag turnera om frågan till: näm den av Dina dumheter som Du närmast tänker avstå ifrån resp. icke upprepa.

Och svarar genast:

När nu snart, mänskligt att döma, bilismen blir någorlunda fri igen, så skall jag inte göra som våren 1932, då jag skaffade mig Ford (sedermera Dodge och Mercedes Benz) och åkte omkring i staden, ävensom till Göte- och Hälsingborg.

Utän jag skall spara mina pengar och min hälsa och fortsätta att gå och cykla mej till spänst och rekreation. Och åka de utmärkta svenska tågen väster-, söder- och norrut.

På samma gång ska jag inte vara dummare än att

jag gärna låter *biläggande vänner* skjutsa mej ut i fager natur på sköna lustresor — — —

Då och då.

P. S. Att vara *strikt konsekvent* — så dum ska jag förstås inte vara!

Ragnar Holmström, författare:

Att jag ännu inte förstått att skaffa mig en kritiker som kan förklara eller försvara den. Men jag har en hund som ser ut som d:r Boswell.

Tollie Zellman, skådespelerska:

Den är inte gjord än, men med en till visshet gränsande sannolikhet kommer den att — göras.

Lill-Tollie Zellman, skådespelerska:

När jag flyttade till Katarinavägen — den ligger så nära "Freden".

Helge Strömbäck, amiral och chef för marinen:

Mycket dumt har jag säkert gjort. Den mest renodlade dumheten var dock när jag som 21-åring satade en oförsvarligt stor del av underlöjtnantslönen på ett s. k. ofelbart system för att spränga spelbanken i Monte Carlo.

Henrik Alm, doktor i Gamla stan:

Består mycket i försummelse. Bland det mest retsamma var att jag ej genast tog i förvar min farfars affärskorrespondens då jag hade den i handom.

Li Chung Lin, kinesisk köpman:

Alla kan ha fel. När jag reste från Paris till Norrköping sade dom att jag skulle åka till Peking. Det var den största dumheten jag gjort.

Frank Heller, författare:

Att jag kom så sent i säng i natt. Svenska folket vill aldrig gå och lägga sig. Stockholmlivet är för-därvligt.

Maja Carlqvist, gymnastikdirektör:

Jag tror att jag gjorde mitt livs största dumhet när jag på Rosenbad 1943 gav mig in på det redan från början hopplösa företaget att diskutera min gymnastikmetod med människor som visserligen hade reda på att levern har sin egen rytm, men omöjligt kunde begripa vad som menas med att *kroppen* har sin egen rytm.

Arne Hülphers, kapellmästare:

Det dummaste jag gjort är att jag inte blev pappa förrän vid fyllda 40.

Katie Rolfsen, skådespelerska:

Dumheterna är legio. Jag gjorde den största när jag fick visdomständerna.

Åke Söderblom, skådespelare:

Det dummaste jag någonsin gjort var när jag drog ut visdomständerna.

Anders Börje, radio- och grammofonsångare:

Några större dumheter vet jag mig inte ha gjort.

Israel Holmgren, professor:

Mitt livs massivaste dumhet begick jag, då jag lät förmå mig att anta posten som direktör för Kgl. Serafimerlasarettet och skötte den i 20 år. Det var på den tiden en befattning med betydligt större ansvar och makt och arbetsbörda än dess närmaste motsvarighet nu, sedan staten lagt vantarna på sjukhuset och administrationen centraliserats. Det betydde för mig så gott som förintande av möjligheten till vetenskapligt arbete, som var mitt allt annat överskuggande intresse, och medförde i utbyte mest otack. Ur mitt eget intresses synpunkt var det alltså en dundrande dumhet. Men det är så med dumheter, att det som är dumhet ur en synpunkt inte nödvändigt behöver vara det ur andra och kanske viktigare synpunkter. Det var min skyldighet att göra denna dumhet, därför att ingen annan fanns att tillgå som både kunde och ville axla direktörens arbetsbörda. För sjukhusets drift var det nödvändigt att någon tog den på sig. Jag handlade alltså rätt och önskar därför inte mitt livs största dumhet ogjord.

Helmer Grundström, författare:

Då man är över 40 år och ideligen gjort dumheter måste man fråga sig: hur gammal skall man bli för att undgå att dumma sig? Ett kan vi vara ense om: jag ser dum ut och jag är faktiskt dum.

Gösta Kjellertz, operasångare:

När jag ung och förälskad rymde från föreställningen och allt och reste till Budapest för att träffa den jag trodde jag var kär i.

Gunnar Bohman, lutsångare:

Att jag inbillade mig att jag gjort fiasco.

Thor Modéen, skådespelare:

Det dummaste jag har gjort är att jag ej blev spece-rihandlare i unga år för då hade jag varit teaterdirektör.

(Obs. Sandrew och jag äro goda vänner.)

Vera Siöcrona, fröken:

Det är en gränslös dumhet att man någon gång i världen har kunnat vara så blåögt naiv att man trott att det legat ett uns av ärlig mening bakom de behöriga myndighets- och kulturpersonligheternas vackra ord och halva löften om pietet och hänsynfullhet mot oersättliga värden, som finns i Gamla stan.

Törngren, Pehr Henrik, med. lic.:

Det dummaste jag har gjort? Det tror jag är att jag lämnat så mycket ogjort:

inte nog ofta riskerat få smörj som pojke,
inte nog ofta riskerat få nej från en vacker flicka,
inte nog ofta druckit billigt rödvin medan det fanns.

Nej, alla dumheter var nödvändiga när jag gjorde dem. Allra dummast är alltså den allra senaste dumheten jag har gjort. Men den törs jag inte tala om. Inte ännu...

Calle Reinholdz, skådespelare:

Det dummaste jag har gjort var när jag trodde Tyskland skulle vinna kriget.

Poul Bjerre, professor:

Vad som är den största dumhet jag begått? — Det sista man röjer är de dumheter man begått. Om jag skulle svara uppriktigt på Er fråga, skulle jag efteråt gräma mig över denna oförlåtliga dumhet...

Håkan von Eichwald, kapellmästare:

Jag har gjort så många dumheter så att jag har svårt att välja någon, men jag hoppas de bli färre och färre.

Moa Martinsson, författarinna:

Jag har gjort så gräsligt med dumheter. Det är svårt att plocka ut det som är signifikativt. De största dumheterna har jag gjort för kärleks skull. Men det har visat sig att dumheter för kärleks skull ger ändå alltid något i behållning som har något med det evigt goda att göra.

Gösta Stenman, hovintendent:

Det är så många dumheter jag gjort att det blir svårt att välja den värsta, även om jag frånser de viktigaste itrampningarna, de som beröra mitt inre och verkliga liv, som offentligheten ej har något intresse av.

Alltså. Det som i min verksamhet varit det dummaste hände när jag för ett tiotal år sedan i en föregiven Giovanni Bellini-madonna i konsthandeln i London igenkände ett original av Albrecht Dürer från hans första vistelse i Venedig och lät bli att köpa målningen. Min instinkt sade mig: detta måste vara Dürer från hans av Bellini påverkade ungdomsår i Venedig. Djävulen i mitt förstånd viskade emellertid: om det sedan skulle visa sig att du har orätt, förlorar du ett-tusen pund och självförtroendet och vinner anseende som okunnig hasardör. Djävulens röst segrade.

Dürers madonna gick sedan på omvägar till baron Heinrich von Thyssens världsberömda samling. Nationalmuseum, som jag hade tänkt på som köpare till tav-

lan, fick ingen Dürer och vi få knappast numera någon duk av honom till Sverige. Själv blev jag vis men inte rik på min värsta dur.het.

Jussi Björling, operasångare:

Jag vet inte av att jag gjort något dumt.

Anna-Lisa Björling, hans fru:

Min man vill försöka få över allt på mig.

Robert Högfeldt, konstnär:

Har jag verkligen lyckats hålla min största dumhet hemlig? Då är jag att gratulera.

Anna-Greta Kriegström, skådespelerska:

Jag lägger an på att göra dumheter i vetenskap om att jag aldrig kan vara charmfullare än då.

Ulla Sallert, operettsångerska:

Jag har gjort många dumheter, men den största kanske återstår!

Mollie Faustman, konstnärinna:

Det dummaste, jag gjort, var, när jag i sexårsåldern kämpade som ett litet jellon för att klara mig igenom en svår scharlakansfeber. Hur lugnt och skönt skulle jag inte haft det hela långa livet, om jag haft vett att gå hädan redan då!

Anna-Lisa Ericson, skådespelerska:

Jag har inte gjort någon riktig dumhet ännu men eftersom jag är så pass ung så har jag ju tiden för mig.

Martin Rogberg, pressattaché:

Jag har tyvärr gjort så många dumheter att jag inte på rak arm kan välja ut den värsta.

Britta Stenström-Rogberg, konstnärinna:

För min del ångrar jag alla de dumheter jag inte har gjort.

Sten Hagardt, advokat, generalsekreterare i K. A. K.:

Det dummaste jag har gjort var när jag sålde min bil för ett par år sedan för att jag var trött på att betala garagehyra, där den stod uppallad.

Astri Taube, skulpttris:

Det dummaste jag har gjort är när jag någon gång låtit mig förledas att föra vidare någon skvallerhistoria, som jag hört om någon människa. Då känner jag mig alltid förfärligt dum efteråt.

Fredsjul manifest

av
Martin Nilsson

Jag är härold, men även smått
en siare som, kort och gott,
vill giva er en resumé
av vad som skett, och nu skall ske.
Alltså, gott folk: med liv och själ
wi hoppoms allom fuller wäl
den jul jag ser i andanom
oss lyckligt går i handanom.

Här ståndar jag så stolt och båld
för er, gott folk, att som härold
förkunna vad jag, glad och yr
nedpräntat har på mitt papyr:
Ergo och alldenstund ity,
det veterligt i stad och by
strax mände vara att jag här
ett glädjebudskap till er bär.
Sex långa jular haver gått
i krigets hemska våld och brott,
men nu mig tycks Bellona är
mätt på sitt glupska blodbegär,
och hennes tunga pansarchar
sin vilda framfart slutat har —
och därför julen numro: 7,
som står på lur vid dörren nu,
oss varslar om att vi ska få
på nytt en jul i Fred begå —
en jul av allan lust och fröjd
med klackarna i takets höjd
i våning, lägenhet och sal
vid muffbaluns och högtidsbal,
plus mat och dryck från morrn till kväll,
såväl i slott som enkelt tjäll.

Men ädle svensk, innan du bryr
din hjärna med de småbestyr
som fredens jul i faggan har,
så tycker jag vi alla tar
och enas i en hejarklack
och vrålar ut: Ett ärligt tack
till alla dem, vad kriget rör,
som hållit Sverige utanför
all ondskas grymhet, hot och hat,
trots smygande förtal och prat
som då och då i bakväg gick
ifrån en lömsk förrädarklick —
ett depraverat rafflargäng
som för en lumpen silverpäng
kallt ville sälja allt vi lärt
sen barnår att hålla kärt.
Men, strunt i svek och ann malör —
nu skyldrar vi och gör honnör
för vår regering som stått pall
och ej kappsejsat knall och fall
i första väder som blåst opp.
Med neutralitet i topp
de visat världen NU som DA
att FREDENS färg är GUL och BLA.

Sen hejar vi för en och var
som var och en var verklig karl,
exempelvis: som sjöpatrull
i flottans värv för Sveriges skull —
och de som jämt på böljan blå
fick utom spärren ständigt gå
för att från någon fjärran trakt
ta hem en välbehörlig frakt —
och alla ni som redo stod
att frejdigt offra liv och blod
med blanka vapen uti hand
runt vårt långa, kära land:
en lott var strävsam, kärv och besk,
men ärtor, pölsa, korv och fläsk
höll er i prima trim och spänst
er långa, sega värnpliktstjänst;
med "Bohus bataljon" ni drog
i fält till "Halta Lottas krog",
mot hemmets frid nu marschen går,
där "Britta snart ni kyssa får" —
och du civila hedersprick
som mycket se och höra fick
men teg med allt som var av vikt:
Svensk tiger, du har gjort din plikt!

Nu sätter vi igång vårt bok
med julens kära moj och stök
av sop och skurning, puts och ans —
allt måste gå i virveldans —
och löp med köp av rubb och stubb
för barn och barnbarn, gumm och gubb,
i saluhall och varuhus
bland knuff och trängsel, spring och rus
och gap och prat och smil och prut.
Men när ni sen har handlat slut
och tittar i er plånabok,
då blir ni avlång i er snok —
ty allt det sedelguld ni där
har haft, är nu en flek chimär.
Dock, erat sinne vänligt stäm
ity, när sen ni kommer hem,
då känner ni i ncsens rör
en aromatiskt ljuv odör
från kökets innandöme gå,
där husmor har ett evigt sjä
med stek och kok och grädd och bak
bland hundra sorters lukt och smak.
Vad gör väl då om pank och gul
ni är, när det på nytt är jul.
Men innan ni sen slår er ner
att njuta håvorna, jag ber
dig som är vorden miljardär,
och dig som blott är miljonär,
och dig som bara delvis har
din krisförtjänta kosing kvar:
Slå er ihop ni, alla tre,
besjälade att rundhänt ge
i minst fyr- fem- sexsiffrigt tal
en nödhjälpslant till den som skral
och sjuklig är i julens tid —
då först får era sinnen frid.
Här slutar jag mitt manifest —
tills nästa jul vi ses härnäst —
och önskar en: En glad och kul
och allt i allo tripsam jul!

Och gamle tomten, knappast nämnd
på hela sex år — han blev skrämnd
av allt det buller, brak och dån
som kriget förde, fjärran från —
han rustar nu med sitt gepäck,
en stinn och diger julklappssäck,
och kommer sen i samma skick,
med samma klara barnablick
och samma rosigt, vackra hy,
och lika nyter, rask och kry
som förr, med samma glada gnägg
uti sitt vita tomteskägg.
Och hela svenska folket står
med samma famn som andra år
välkomnande den hedersgäst
som helst man ser vid julens fest.

MÖTE VID LIVETS GRÄNS

AV GUSTAV SANDGREN

HON GICK NEDÅT hamnvarteren. Att hon gick däråt, visste hon inte riktigt först, men det var som om något omedvetet ledde hennes steg, eller något som hon inte ville granska i klart ljus ännu.

Vattnet blänkte och skvalpade mot kajerna, och hon gick utefter dem, steg över förtöjningar, snubblade på plankor, undvek högar av säckar och vallar av lådor och lårar. Det var ljust ännu, arbetet i hamnen hade just avstannat, de trötta arbetarna hade gått var och en till sitt. Bakom henne och omkring henne mumlade staden som ett levande töcken av olika ljud, röster och buller.

Det sved, det där hon upplevat. Det satt inom henne som ett grått djur och åt. Hon hade väntat det länge, anat det komma, för varje dag och natt hade det kommit närmare, vuxit sig större.

Men vad, vad, vad är det som har hänt? pinade hon sig där hon gick. Hur kan allt ta slut sådär? Allt? Jag lever ju, mitt hjärta dunkar — hur kan det då vara så slut på allt?

Snart hade hon varit med i tio år. Hon hade arbetat osjälviskt, det visste hon, hon hade trott och aldrig tvekat, hon hade sjungit och aldrig känt sig trött. Hon

hade burit sin uniform som en självklar sak och tagit emot stötstenarnas onda som andra självklara saker. Det fanns inte hål på hennes rustning, angreppet hade liksom kommit från en annan punkt, en okänd kraft hade en kväll borrarat ett hål i hennes skydd och sagt: Detta har inte längre någon mening för dig. Och hon hade somnat och vaknat utan tro.

Hon bodde i ett rum med kokvrå i ett hyreshus av vanlig typ. Hon bodde mot bakgården och såg sop-tunnorna därnere, men det betydde kanske ingenting, hon lärde känna husets hyresgäster en efter en och det skulle väl heller inte betyda någonting. Hon sålde dem tidningen, gick djärvt in till dem med insamlingslistorna till de fattiga och var mild och full av kraft och hörde aldrig några hårda ord om sig och sitt. Det hela var oförklarligt, men en dag var alltihop som aska och hon kunde inte bedja, ty varje gång hon försökte, såg hon sig själv, och det hade hon aldrig förr gjort. Såg sig själv och huset och staden och livet och jorden och himlen och alltihop.

Det kanske var hennes hjärna. Hon hade alltid varit begåvad, lite tänkande. Men inte avsiktligt, hon drev inte på sina tankar. Kanske var det just det: Hennes hjärna hade fått vara ostörd och ensam och hade öde-

lagt alltihop utan att meddela det förrän det var färdigt.

Ingenting att leva för, tänkte hon. Och tillade trött med sin tanke: Varför ska man ha någonting att leva för, varför är inte själva livet i sig något att leva för, varför ska man behöva ljuga? Hennes hjärna hade gjort det färdigt i hemlighet, nu såg hon världen som en rad pinsamma fördöljanden och låtsanden, ack vad människan låtsat länge! Så många, många tusen år, så många, många olika saker man låtsat, och ändå vågade man inte låta bli. Det var inte ens stort, inte mörkt och ödestyngt, det vara bara pinsamt.

Hon skulle kastat sig ner från fönstret och blivit en liten notis: "Kvinna i trettiofemårsåldern tar sitt liv genom att kasta sig ut från fönster i fjärde våningen". Men sopnorna skrämde henne, de stod där nere som tre vaktposter, som representanter för världen. De hade också hemsökt henne i drömmen, de stod och pekade hotande på henne: Håll rent kring sopnorna!

Hon gick utefter kajerna. Ännu dröjde det sista gula ljuset på vattnet som sakta vattrade sig och kluckade. När det vart mörkare skulle hon göra det.

Då märkte hon att hon var förföljd. En man följde efter henne, gick lika fort som hon, dröjde där hon dröjde, tog steget över en tross där hon tog steget över en tross. Stannade när hon stannade. Han var barhuvad och bar en ljus, fin sommarrock.

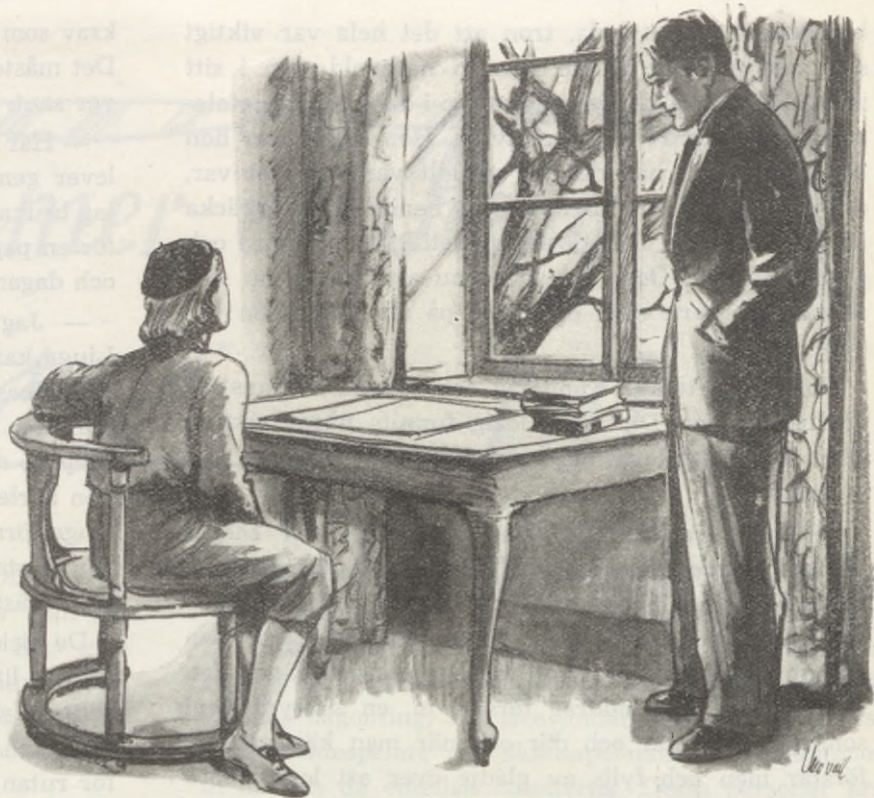
Hon glömde bort honom igen med ett trött leende. Uniformen hade skyddat från närgångheter många gånger, men ibland hade inte heller den hjälpt. Men männen hade inte kommit henne nära nog. Ingen man hade förefallit henne väsentlig nog. Alla i kamratkretsen hade varit oväsentliga i kön, och det skulle de ju också vara. Hon hade aldrig längtat efter en man. Hon log nu därför att hon kom ihåg att nu var hon utlämnad mera åt dem. Nu hade hon inget skydd ens i sina kläder, ty hon bar inte längre sin uniform. Men hon var för långt från livet redan för att känna rädsla eller nyfikenhet — vad var en man? Ingenting särskilt. En stackars låtsare.

Det skymde. Hon gick sakta mot den stora bron. Mannen bakom henne kom lite närmare. Hon märkte honom igen, stannade för att vänta på honom. Hon kunde ju säga honom hur det var, be honom välja ut någon annan som ville leva. Hon var mild och vänlig som en som skall resa långt, synden krympte i resans perspektiv, det var så litet att eftersträva en kvinnas kropp eller en mans kropp. Det vart nästan ingenting.

Nu stod hon vid räcket och tittade ned i vattnet. Han kom närmare, stannade några steg ifrån henne. Hon sade: — Ni följer efter mig?

— Ja, svarade han.

Och han stirrade ner i vattnet och tillade: — Ni gick

Hon satte sig i stolen vid bordet och kände det som om hon varit här förut.

på det där sättet — på ett särskilt sätt. Jag trodde att jag förstod vad ni gick och tänkte på.

— Nej, det gjorde ni inte, sade hon.

— Jo. Jag tänkte på detsamma.

— Verkligen?

— Ja. Men jag är inte så modig som ni kanske är. Men om vi är två — då går det lättare.

Hon funderade. — Men ni har ingen orsak... sade hon på måfå.

— Orsak? sade han och smålog vemodigt. — Orsak har jag väl. Det är inte lögn att jag finns till.

En spårvagn dundrade förbi bakom dem. Promenerande gick förbi då och då. Han närmade sig henne ännu ett steg. Hon såg in i hans ansikte och trodde på honom.

— Jag har blivit av med min tro, sade hon. Jag tror inte på Gud.

— Men då har ni ju i alla fall haft något, sade han häftigt. Ni behöver inte sluta. Ni kan sitta och minnas och säga: Så var det när jag hade min tro. Men jag, jag har ingenting. Jag har aldrig haft något av någon sort. Nu har jag levat i många år på min feighet, men jag tror att jag slitit ut den med. Den kniper mig inte i magen längre när jag ser djupt vatten.

Han skrattade lite.

— Men en ung man, sade hon, och livet och arbetet och... Hon märkte att hon upprepade fraser och teg och tittade bort över staden, vars ljus började tändas. Så många, många tusen år människorna hade tänt ljus om kvällarna! Och stjärnorna hade svarat med sitt ljus och mitt emellan hade människorna låtsat dit allt möjligt. Låtsandet kunde nog vara, det var det inget ont i, hon kunde komma överens med det. Det var bara

betydelsen av det hela, tron att det hela var viktigt som hon plötsligt kände som en nedsväld sten i sitt inre. Hon kände på nytt denna tro i all dess råa intolerans och greps av häftig motvilja. Hon kände hur hon besudlades och hånades av att allt var som det var, och längtan för impulsivt genom henne att få sträcka ut alla lemmar i djupt vatten, i stillhet, i absolut och evig förintelse. Och hon visste nu att hennes nu försvunna tro bara varit ett tvivel på att förintelsen var evig.

Hon drog ett djupt andetag och sade: Det finns ingenting viktigt. Det har aldrig funnits något viktigt. Eller har ni upplevat något viktigt, något som inte kan undvaras?

— Jag? svarade han och lutade sig över räcket bredvid henne. Nej, jag har hela tiden försökt komma in till det där, till livet, till förståelsen. Ty det finns något i livet, det anar jag, om man är född så, om man kommit ut precis där man kan fatta det och känna det. Det är som ett vinddrag förstår ni, en sällsynt vind som går fram här och där och när man känner den, förstår man och fylls av glädje över att leva. Flera gånger har jag tyckt mig vara nära, mycket nära — kan ni tänka er hur förfärligt för en sådan som jag att vara mycket, mycket nära, men ändå aldrig finna ut, aldrig få fatt i det jag söker? Ibland har jag tänkt: Det är i det invecklade, det mycket svåra, det kanske bara kan nås genom högre matematik, genom abstrakt musik eller sådant — men ibland har jag tänkt att lösningen ligger i det mycket enkla, i det öppna, solklara som jag själv är för invecklad för att kunna fatta. Så är det ju så, att mest tänker jag att alltsammans är en överreklamerad svamp, någonting utan möjligheter och mål. Och då har jag gått och brottats med min feighet och tittat ner i vattnet.

— Jag har haft tro, sa hon drömmande. Jag var lätt och säker och hade inga drömmar. Jag var fri emot alla. Tills jag märkte — det var igår — att jag inte ägde något hos någon — att min frihet var utestängdhet.

— Precis! Att vara utanför, uteläst. Det är som höga järngrindar och natten kommer och det är kallt.

De stod där tillsammans och kände sig redan lite bekanta, lite värmda. — Ska vi — tillsammans? sa han vädjande. Hon nickade och log. Han blev ivrig: — Vi väntar tills det blir mörkt, annars lägger de sig i det. Ska vi gå nånstans och vänta?

Hon jakade och följde honom upp genom gatorna. I få ord berättade han sitt liv. Han stod ensam. Han hade läst allt, hört allt, sett allt som fanns i den civiliserade världen. Inget förvånande att hinna med — det finns så lite. Högst tjugu musikverk, tänk på det, kanske lika många romaner, men det var nog i överkant. Målningarna var kanske lite fler, men inte så många fler. Det var allt. Slut. Man kunde ta om och ta om och ta om, och så vart man trött.

Han gjorde den tragiska gesten med händerna. Finis. Slut. Och vad rörde det andra — det översinnliga, det mystiska — tja, han hade sitt intellekt, sitt sannings-

krav som en binnikemask i själen — den åt allt tomt. Det måste vara sant — och det fanns inte mycket som var sant.

— Har ni inte fäst er vid någon? undrade hon. Många lever genom det. Jag känner två gamla kvinnor som jag brukar besöka, den ena lever för en katt, den andra för en papegoja. Och det fyller deras liv med omsorger och dagarna går.

— Jag skulle velat fästa mig vid någon, men . . . Ljuga kan jag inte, jag vill inte, jag kan inte. Och för att nalkas någon måste man ju ljuga, åtminstone i början. Man smickrar sig in i ett sinne, hycklar upp vänskapens dörr, kanske dyrkar sig in med falska nycklar i en kärlek. Nog har jag försökt. Men det dröjer aldrig länge förrän jag blir rasande, jag orkar inte igenom de sju första dörrarna med deras vidriga trolldom som man måste besegra.

De gick uppför en trappa och han låste upp en dörr till ett litet, men vackert rum. Där stod en bokhylla och en säng, ett bord vid fönstret. Det fanns några tavlor på väggarna. Hon såg och tyckte om det. Utanför rutan sträckte ett träd sina armar. Hon satte sig i stolen vid bordet och kände det som om hon varit här förut. Här fanns lugn och mening. Han satte sig på sängen och fortsatte att utveckla sitt öde:

— Inte ens arbetet förunnas mig. Jag har så mycket pengar från ett arv att jag aldrig kommit mig för att försöka förtjäna pengar själv. Ibland har jag tänkt att skänka bort arvet för att försöka förtjäna pengar själv. Ibland har jag tänkt att skänka bort arvet för att komma ut i nöd och få tag i en mening genom ett hårt arbete, men så har det tyckts mig likna bedrägeri. Ödet måste vara rent och naket.

— Ja, sa hon. Jag förstår det nu. Jag förstår att det var det jag varit rädd för. Att ljuga mig en mening. Det är nog många som gör det.

Nästan alla! sa han.

Och där satt de båda och började känna som en trygghet av att de var så lika, av att de var så hopplost igenom allting. Trädet sträckte grenar emot dem därute och plötsligt sa hon:

— Men träd måste ju ha tro de också!

Kanske, svarade han. Men inte den tro vi behöver.

Hon fortsatte att tänka på trädet. Det växer ur marken — ur ett frö, okuvligt, oberoende av vad omvärlden tänker och gör. Det har sin form nedlagd i fröet — men är det allt? Växer det av ett tvång som det inte kan motstå? Är allt liv bara ett mekaniskt tvång?

Hur kan träd vara vackra? undrade hon. Det borde de inte vara. De är nästan det enda vackra för mig. Det är något i dem — kanske det att de inte är lika. Att de är oregelbundna. Att en gren plötsligt går rakt ut i solen från stammen och förrycker hela harmonien i trädet, Kanske träden har en tro i alla fall.

— Det hela är fraser, sa han småleende. Det finns ingenting. Ingenting alls.

(Forts. å sid. 44.)

Hur kommer en Revy

till?

EDAKTÖRN FÖR DENNA TIDNING har bett mig skriva något om hur man gör en revy. Ja, hur gör man? Hur man framställer till exempel en skulptur, det vet ju alla. Man tar ett stenblock, en hammare och en mejsel, hugger bort det onödiga och, simsalabim, är konstverket färdigt.

När man skall göra en revy, skaffar man sig först en finansiär, som i sin godtrogenhet satsar någonting mellan femtio och hundratusen. För dessa pengar inköper man flera, flera hundra meter sidentyger och lakansväv, plywood, bräder och färgpytsar. Därpå engagerar man en dekorationsmålare, en kostymtecknare och erforderligt antal sömmerskor och snickare. När dessa gjort slut på färgpytsarna, klippt bort det onödiga av tyget och sågat sönder bräderna är revyn praktiskt taget färdigt. Det återstår egentligen endast att engagera ett antal vackra balettflickor, som skall ta på sig de vackra kläderna och ställa upp sig i de vackra dekorationerna. För att flickorna inte skall stå alldeles stilla *hela* tiden, engagerar man en balettmästare, som inövar vissa rörelser, vilka flickorna utföra med sina armar och ben. (Någon av dem får för sig att hon också skall röra på kroppen. Hon kallas då för solodansös). För att flickorna skall ha något att lyssna på medan de är inne på scenen, engageras en orkester som utför diverse musikstycken under flickornas kvällsgymnastik. Dessutom anställs en kapellmästare. Dennes uppgift är att, iklädd vit frack (gärna med bruna skor, för dom syns inte) med sin breda rygg hindra publiken att se de fel i dekorationer och kostymer, som ibland kan förekomma. Dessutom har han till uppgift att med en pinne i ena handen följa med i den takt orkestern spelar. (Det finns även kapellmästare som själva bestämmer takten. I så fall kallas dom för Toscanini eller Stokowski och har bra betalt, men uppträder mera sällan i revyer.)

Nu är spektaklet färdigt och kallas av mera avancerade lyxteaterchefer för show, gardenparty och revy. På vissa enklare teatrar, t. ex. Södran, har publiken emellertid pretentioner på att det även skall säjas och sjungas någonting. Till den ändan engageras ett visst antal skådespelare och skådespelerskor, som kommer in då och då emellan baletterna. Dessa personer äro så populära bland sin trogna publik, att man inte bryr sig om vad dom sjunger eller säger. Den trogna publiken skrattar och applåderar ändå. Men, (och här kommer chansen för oss revy författare) det finns faktiskt en del människor, som aldrig har sett dom där skådespelarna förut och som inte vet att dom är så populära. Dom sitter faktiskt och lyssnar till texten, och blir arga om det bara talas obegripligt i näsan och sägs bubbelibubb. För dessa enstaka individers skull skaffar sig teaterchefen en eller flera författare (för att det skall bli billigare skriver han ofta en hel del själv också) och en regissör. Författarnas uppgift behöver jag inte gå in närmare på, den är i alla fall rätt oväsentlig, och alla människor kan ju förresten skriva revy. Men mången har frågat mig vad regissören egentligen gör. Jo, det skall jag tala om. Hans uppgift är

Södrans förstaaktsfinal 1945.

Man engagerar en dekorationsmålare...

att den ena dagen slita sitt hår, slå näven i bordet och tala om för författarna att någon sämre smörja än det, som de totat till, har han aldrig i sitt ruttna (han säger faktiskt ruttna) liv skadat, för att nästa dag slita sitt hår, slå näven i bordet etc. och tala om för skådespelarna att några aktörer, som lyckats förstöra ett så underbart textmaterial (som dagen förut var odugligt) på ett så fasaväckande sätt, har han aldrig i sitt ruttna liv etc.

Ja, sedan blir det premiär, revyn går för utsålda hus närmare tvåhundra gånger, författarna köper sig stenhus i staden eller ett större gods på landet, beroende på vederbörandes bildning och smak, och finansären får tillbaka sina pengar och dessutom ett så stort över-

skott, att det räcker till att inköpa ett par nya cykelspännan.

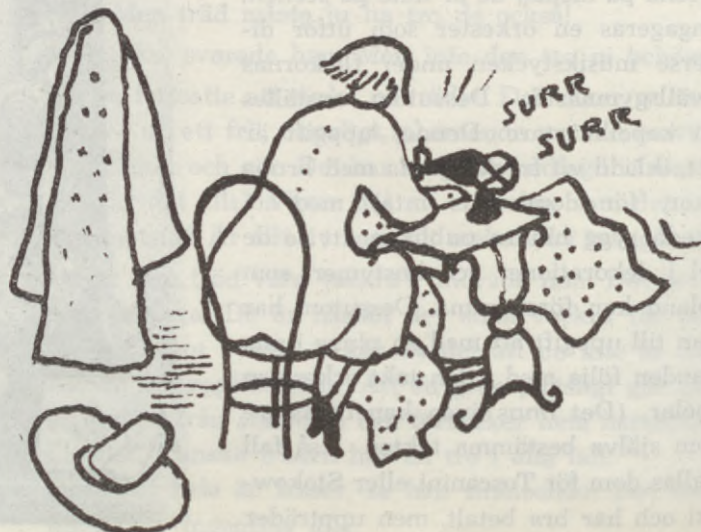
Är allt det här sant? frågar läsaren. Ja, delvis. Men om vi nu skulle tala allvar — det är ju sällan man får göra det — så skall jag först svara på frågan: när börjar arbetet på en nyårsrevy? Det börjar precis på dagen ett år före premiären, närmare bestämt på festen efter den föregående premiären. Då kommer teaterchefen-författaren fram till sin kollega, skålar och säger: "Hör du det fanns faktiskt en fem, sex riktigt bra nummer i den här revyn. Men hur i all världen ska vi kunna åstadkomma några lika bra till nästa år? Vi måste träffas och resonera i morgon". "Varför inte med detsamma", säger kollegan. "När jag satt och tittade på generalrepetitionen i går fick jag en idé, du förstår att jag hade tänkt mig..." och så är arbetet på den nya revyn i gång.

Berätta hur ni fick någon av idéerna till förra årets revy, föreslår redaktörn. Gärna det! Bilden härövan föreställer Södrans förstaaktsfinal 1945: "Ett bondbröllop". Synd bara att det inte är färgfoto, ty det var nog en av de färggrannaste utstyrselnummer, som visats på en revy scenen i det här landet. Den saken kom till så, att uppboresintendenten Lundberg i Skatteverket hade fått för sig att det måste vara handling i en revy, annars skulle skatten bli den dubbla. "Vi måste ha handling i revyn", sa den ena författarn. "Vi låter de unga tu få varandra", sa den andre, "det måste väl duga som handling". "Om det ska bli bröllop, så ska det bli kyrkbröllop", sa den förste, ty han är så romantisk, så. — "Javisst, ett hejdundrande bondbröllop!" — "I Dalarna — med midsommarstång, äreport och kyrkbåt!" Detta hände, fortare än det hinner läsas, i hällande ösregn, i väntan på en spårvagn under paraplyt på Stureplan. Att det sedan ligger mycket arbete mellan idéns födsel och dess framförande på scenen, tänker kanske inte publiken på. Det gäller att dels välja, dels komponera lämplig musik, skriva en vettig text och sedan dekorationskonstnär och kostymtecknare fått saken i sin hand, måste de i detta fall, för att få det hela stiltroget, ägna veckor åt studiet av

(Forts. å sid. 48.)

... och en balettmästare...

erforderligt antal sömmerskor...

Herr HEDENCRANTZ

trampar ut barnskorna

AV IVAR THOR THUNBERG

AH! DET ÄR JU som att tala för döva öron!

Direktör Gab. Hedencrantz gjorde en kolossalsväng utåt salsgolvet. Men hastigt ändrade han attityd, kom ihåg vad han med möda lärt. Han tunnade av och blev elegantare, stramade åter upp sig och vände tillbaka till salsbordet. När han på nytt började tala, lät han vänstra handens knogar (han var vänsterhänt) eftertryckligt men rytmiskt ackompanjera orden. Han återtog med en air av djupaste allvar:

— Alldeles märkvärdigt att du inte kan fatta vad jag sagt. Sagt förresten! Predikat. Tiderna är de mest allvarliga världen någonsin skådat, och man måste behärska situationen på varje punkt. Därför har jag gjort upp en generalplan, i den är även allt om hushållet noggrant angivet och beräknat.

Hustrun var välvilligt stämd och ville inte nonchalerare mannens högstämde deklarerings av sin egen förträfflighet. Respekten krävde att hon litet irriterat höjde rösten.

— Men kära du, det är ju julinköpen det är fråga om. Och om din beräkning överskrides med några kronor, kan vi väl spara in dem sedan.

— Sådant är alltid lätt att säga. Här arbetar jag dag och natt, försöker på allt sätt trygga min affär och därmed säkerställa oss alla. I detalj gör jag mina beräkningar, söker till varje pris få fasta utgångspunkter. Varje krona vi kan spara ökar mitt kapital och stärker min affärsställning. Mina beräkningar slår heller inte fel. Det är bara på ditt gebit, hushållet, det ska klicka. Det är som om du inte hade en aning om den fruktansvärda konkurrens som pressar oss. Jag säger en gång för alla: generalplanen får inte rubbas, inte på någon punkt. *Inte ens av julhelgen!* Vad jag beräknat för julinköp och därmed sammanhängande måste räcka.

Direktören skulle just fortsätta sin föreläsning, då han fick syn på lille Göran, sonen. Och genast var det slut på det goda målföret. Pojken hade stått och lyssnat med sin lek, och blicken ur hans stora, blåa, blanka ögon hängde hjärtängslig vid faderns mun. Ögonen tycktes

säga den store fadern: Hur, pappa, kan du vara så hjärtlös och tala om julen på detta sätt! Det låter nästan som om vi inte skulle få någon jul alls.

Direktören föll av i tonen helt snöpligt:

— Nej, nu måste jag gå. Även med iakttagande av sparsamhet — det vill säga förnuft och ordning — ska vi nog ordna till en hygglig jul.

Han smet fram till pojken, böjde sig över honom och strök över det yviga håret, mumlade nästan ångerköpt:

— Ja-ja, lille von prinse-plutt, pappa har så orimligt mycket att stå i och tänka på. Men allt ordnar sej här i världen. Adjö med er nu.

Direktör Hedencrantz gick nedåt Storgatan, gled över i ett allt förträffligare humör. Nickade åt nyförvärvade vänner och bröder bland kollegerna, sade extatiskt *hej!* och *tjänare!* Som ytterligare tecken på kordialitet och vänskap slog han rakt upp med handen på ett lustigt sprattelgubbsmanér. Emellanåt mönstrade han gatan med största uppmärksamhet, beräknade och fick idéer, myste av stolthet och skaparglädje. — Skulle *han* inte gå i land med vad han åtagit sig! — Jo, det kunde man klappa sig på. — En *ny* man i kåren, *ny* fräs! — Idéerna fullständigt ramlade över honom. — Hav tack, goda makter, för det! Ty hans var förslaget om huvudgatans dekorerings, han fick uppdraget att leda arbetet. — Och varen trygga, gubbar. — Här ska ni få se det rätta handlaget. — En juldekorerings som ska komma hela staden att baxna. — Han hade anledning att känna sig stolt. Bara det att få igenom något som detta dekorationsförslag, var en seger. Så oförstående och gnuggande snåla som alla voro då det gällde gemensamma krafttag till köpenskapens fromma. Nästan skadeglatt hade de skjutit över arbetsuppgiften på honom. Han förstod den vackra meningen: Sätt den där sprakande nykomlingen ordentligt i kläm med en gång. — Men nu skulle de få se på en som stod rycken i blåsväder. Det behövdes sannerligen nya vindar i denna gubb-stiltje. Kraft, friska tag men moget omdöme, det var hans likör. Därför var han också på väg att komma någonstans. Därför stod han tämligen oberörd av de dystra tidernas svallgång. — Visserligen, visserligen skojades det litet om honom. Han visste det nog. Men vad betydde det. Bara avundsjuka. — "Familjebolagsdirektören!" — "Ett litet varumagasin". Vänta bara. De skulle få se! — Han visste bäst själv hur lång vägen var från den fattige statarpojken fram till — varumagasinsdirektören. Tidigare hade kåren inte ansett sig behöva räkna med honom. Men han växte, den lille, började dirigera prissättningen på en hel del. — Ja, så var han där han beräknat. Han inbjöds till medlemskap i föreningen. Man var helt enkelt rädd för honom. — Bättre ha den där rivande karln för än emot. — Och så bjöds det samarbete i mycket vackra ordalag. Dubröderna växte snabbt. — Nu var det han som skulle dekorera staden — på kårens bekostnad — och helt enkelt sätta fart på julhandeln. — Allt var bra — bara inte hustrun . . . Tja, inte spelade några kronor mer eller mindre till julén någon roll. — Men

hon kunde väl ändå ställa sig litet mera förstående till hans självhävdelse som affärsman. Beräkning och fasthet var och förblev ändå själva grundprincipen. — Nu hade han i alla fall en säker ledstjärna för sin framåtanda i lille Göran, den makalöse pojken. Han skulle inte bli någon fattigmans pojke — som han själv.

— — —

Han gick runt i affären, mönstrade varornas uppställning, förhörde de unga piffiga flickorna på varuprisen. En dubbade sig inte mindre än tre gånger vid stickproven och fick en kraftig föreläsning om försäljningsteknik, arbetsförmåga och principer. Fortsatte ut i lagerrummet där allt för julförsäljningen redan var upppackat, prydligt ordnat på rena hyllor. — Mönstergillt! Mönstergillt! Allt precis som det skulle vara i en välorganiserad framåtgående affär. Under sina mönstrande rundturer snuddade blicken varje gång vid fönstret med sitt pappers- och fakturatyngda skrivbord. Där kläcktes planerna, därifrån utgick den ordning som omslöt och behärskade affärens tusentals föremål. Med något av vördnad för sin egen person, han som arbetade vid detta skrivbord, gick han fram för att slå sig ned. Men han kom att helt fundersam se ut genom fönstret och blev stående. Utan att han riktigt visste varför sjönk humöret. — Ett sådant bedrövligt väder! Regndiset stod tjockt och orörligt över den lilla fjärden. Skogsåsen på andra sidan påminde om en våtsotad, raggig fäll. — Ja, vädret ja. Där hade han anledningen till den dunkla, krypande oro som hastigt kommit över honom. Ett olämpligt väder var det enda som kunde hota succésen som "stadsdekoratör". Och än mer, blev det inte ett ordentligt, uppfriskande vinterväder skulle julaffärerna komma att reduceras betydligt. Med händerna i byxfickorna och stirrande ögon följde han några hästskjutsar som passerade nedanför fönstret. Hastigt växlade tankarna om. Hästskjutsarna lockade fram en serie bilder från hans första anställningstid i en lantbutik. Ofta hade han blivit stående något ögonblick vid fönstret mot vägen, betraktande de evigt förbidragande hästfororna. I och för sig intresserade dessa honom inte ett dugg. Men han drömde, hyste stora tankar för framtiden och längtade ut i världen. Skjutsarna liksom slet i denna hans vilda längtan. Alla togo de vägen någonstans. Dessa stunder vid fönstret magasinerade kraft för det slutliga språnget ut mot ovissa öden. Och nu var han där han var. Han kastade sig över planer och beräkningar för gatudekoreringsen. Sedan hade han sin egen juls skyltning att tänka på. Den skulle i år bli något alldeles extra. Konkurrensen om människohoparna blev hårdare med varje år, och de lystna blickarna kunde sitta rätt långt inne hos den bortskämda publik man numera hade att arbeta med. Men inte skulle det bli tomt kring A.-B. Universalmagasinets fönster.

Ingen kunde förneka att direktör Hedencrantz hade de rätta affärsinstinkterna. Men mot hans eftertänksamma knepighet stod ett barnsligt romantiskt sinne-lag som en egendomlig motsättning. Han hade en ohjälplig benägenhet att naivt och lättfärdigt fantisera

Albert Viksten

sig fram, att överdriva och fördubbla allt som kom under hans spekulativa sinne. Hans ärelystnad krävde en långtgående självhävdelse, som ofta kunde taga sig barnliga och bisarra uttryck. Men när det gällde affärsuppgörelser var det inte ofta hans ursunda instinkt svek honom.

Inför svassande och ödmjukt trugande handelsresande eller inför alla som över huvud ville göra affärer med honom och ohöljt försökte smickra sig fram, kunde hans självmedvetenhet svälla över alla gränser. Han bredde ut sig, domderade, mest om ovidkommande saker, och uppehöll offret så länge det roade honom. Och när han styrde och ställde i sin butik hände det ofta att leksakerna, dessa illusoriska kopior av alla slags nyttighetsföremål, lockade fram de mest barnliga fantasier. Leksakerna blevo produkter från det verkliga, levande livet. Världens väldiga aktivitet strömmade emot honom från hyllor och fack och han var huvudchef i ett jätteföretag. På detta sätt kunde han gå och fantisera i ett halvt beslöjat tillstånd, tills någon liten trivialitet räckte ned honom igen till den lille varumagasinsinnehavaren.

Med varje dag som gick ökades direktör Hedencrantz nervösa brådska. Han beställde granrisgirlander, ackorderade med arbetslöst folk, ordnade med belysning, flaggor och flaggstänger. Samtidigt hade han sin egen butik att sköta. Han arbetade långt in på nätterna; var riktigt i sitt esse, strålande nöjd. De stunder han tittade hem levde familjen på en vulkan av osäkerhet. Det behövdes blott det allra minsta för att framlocka en explosion. Det var helt enkelt ett livsvillkor för hustrun att inse vilken ansvarstyngd och betydande man hon hade äran att vara gift med. Hon fick ett indirekt besked därom under de korta stunder direktören jollrade med sin pojke. Då framgick, om än i något egenartad form, hur mycket det var som vilade på den mäktiges axlar och allt som väntades av honom. Pojken lyssnade som till en spännande saga. Hustrun suckade och försökte på allt sätt visa tillbörlig uppskattning och aktning.

Den stora skyltsöndagen, i det närmaste två och en halv vecka före jul, blev en dundrande framgång för direktör Hedencrantz. Även vädret var honom nådigt. Det visste sin skyldighet inför de storartade arrangemangen. Längs hela Storgatan reste sig vimpelprydda flaggstänger, mellan dem voro lampsmyckade girlander draperade, och i girlanderna hängde stora, röda julstjärnor. I tanke på all denna härlighet hade varje butiksinnehavare ansträngt sig till det yttersta för att få så stilfulla skyltningar som möjligt.

En lagom frisk, uppiggande vind drog genom gatan,

Pappa! Varför är det så här... så här konstigt?

och vimplarna klatschade energiskt för att locka fram det rätta festhumöret, ljuset flödade över den frostiga gatan och fönstren bjödo ut all världens läckerhet och färgprakt. Och över alltsammans välvde sig en djupblå, tindrande stjärnhimmel.

Från klockan fem till tio på kvällen böljade en förtjust männskomassa fram och åter på gatan. Var direktör Hedencrantz visade sig fick han mottaga gratulationer och varma handtryckningar. Och lyckönskningarna fortsatte sedan telefonledes.

En dyster, lidande, lamslagen värld var i ett nafs förvandlad till ett strålande lyckorike. Och i detta gick direktören för A.-B. Universalmagasinet omkring som primas. För första gången hade verkligheten överträffat alla drömmar om framgång. Den fulla lyckokänslan föreföll som något ofattbart. Direktör Hedencrantz var rent av på väg att känna sig ödmjuk. Men när han sansat sig något och började ordna till begreppen litet, bringade han sin egen kraft och skapande ande ett hjärtevarmt tack. Inte minsta behållningen var en grundmurad trygghetskänsla. Nu var han verkligen beundrad och ägde inflytande. Om han hädanefter behövde hjälp hade han blott att sträcka ut handen.

Lycka och motgång ligga ofta skavfötters. Det dröjde knappast en halv vecka förrän omplaceringen skedde. Då direktör Hedencrantz en morgon kom ned till sin affär, möttes han av ett brev från importfirman som levererade det mesta av hans varor. Och det var sannerligen inget roligt brev. Redan vid första läsningen blev han kallsvettig över en feberhet kropp. Han ville helt enkelt inte fatta. Läste om och om igen. Där stod i alla händelser att firman sade upp sitt varulån på 15,000 kr. till den första januari. Men som ett bevis på uppskattning av en ärad kund, beviljades en månads frist för skuldens uppklarande. Var icke affären ordnad till den första februari såg sig firman tyvärr

nödsakad att — — etc. Den knapphändiga motiveringen nämnde något om att firman skulle lägga om sin rörelse, bli generalagent för en svensk produktionskartell, därför var det nödvändigt att likvidera en hel del gamla affärer.

De motsatta sinnesrörelsernas press var så stark, att direktör Hedencrantz hade en känsla av att han snurade runt, upp och ned, för att till slut falla fullständigt söndermosad. — Motvilligt togo tankarna ihåll med en överblick av ställningen. Han kände den alltför väl förut. Utan dessa femton tusen eller motsvarande ny säkerhet, fanns det ingen möjlighet att fortsätta. Resten av lagret låg till större delen på växlar. Hans egen kapitalinsats uppgick till knappa 8,000 kronor. Vad livet kunde vara cyniskt och grymt! Nyss på toppen av glädje och förtröstan, nu ömkligen tillplattad. Och detta helt utan eget förvållande. — Just han, just han, som fått kämpa så hårt för varje liten framgång. — Här stod han nu med sitt Universalmagasin i allra bästa ordning, ett visserligen blygsamt men ändå säkert bevis på hans arbetsförmåga och framåtanda. Och så med ett enda hänsynslöst penndrag slungad tillbaka till utgångspunkten. — Han äcklades där han satt och började känna kvälningar. Alla blänkande, färggranna föremål rakade ihop till värdelöst skräp, till världens tarvligaste lump. Han tyckte sig vara inlåst i en lumpbod. — Och detta — allt detta mitt i julaffärerna, då han på ett par veckor beräknade taga in nästan ett halvårs netto. Vad tjänade det nu till att stå i, schackra, truga, övertala, prata strunt.

Den store direktör Hedencrantz' lidande hade dock ännu inte nått botten. Det skedde först efter ett par dagar. När han ruskat sig ur den värsta förlamningen, slog honom en given tanke, och den kom läget att genast ljusna. De nyförvärvade vännerna! Tacksamhetskulden för allt han gjort för köpenskapens gemensamma bästa! — Visst skulle en tre, fyra stycken av de mest ansedda kollegerna gå med på en struntsumma på 15,000. Nu kom den bittraste satsen i hans lidandes bägare. Alla sade nej! Och på ett smilande beklagande sätt som gjorde honom alldeles rasande. Där hade han tacken för allt han gjort. Hur simpla, ynkliga människor ändå kunde vara. Han tyckte sig finna att alla beklaganden blott uttryckte tillfredsställelse. Detta var detsamma som en dödsdom. Hela tillvaron, allt han sysslat med, allt han härjat om, fick helt andra proportioner. Helt enkelt löjligt, hela svabbet! — Och hans generalplan. — — Och domderandet om julinköpen. — Nu kunde de få köpa bäst de ville! — Stackars lilla gumman. — Och Göran sedan! — På den punkten var direktör Hedencrantz nära att brista i gråt.

Icke ett ord sade han hemma. Han spred en tystnad omkring sig som till slut framkallade en förtärande ångest hos hustrun. Hon lirkade på alla sätt för att få en aning om vad det gällde. Men mannen blev bara alltmera oåtkomlig, sjönk i ett allt djupare betryck. Vilka ljuvligheter det skulle ha varit om han velat gå på med sitt vanliga högröstade orerande, kärt och hemtrevligt, när det kom till kritan. Hon försökte som

ett yttersta medel att vara "oförnuftig", bara för att locka fram något slags aktivitet från hans sida. Men han märkte ingenting, reagerade inte, höll sig tyst, låste in sig.

En kväll smet lille Göran, trots förbud, tyst som ett andeväsen in i faderns rum, avancerade försiktigt ända tills han stod mellan faderns knän. Han såg upp med ängsliga, tårade ögon, började osäkert men slutade med en viss klang i rösten: — Pappa . . . pappa, du! Varför är det såhär . . . såhär konstigt? Med dej? Inte ska du vara så förskräckligt ledsen. Jag har varje kväll bett till Gud att allt ska ordna sej här i världen igen. Så att du blir glad och bussig som förut.

Pojkens ord framkallade ett häftigt och med möda kvävt gråtanfall. Men den lille måtte ha öppnat någon hemlig lucka inom honom. Det dröjde inte länge förrän han kände hur nya friska krafter började spola igenom honom. Han återfick något av sin gamla aktivitet, började söka nya möjligheter. Han kunde krypa i säng med ett nytt uppslag, och på det sov han gott.

Dagen därpå begärde han en pratstund med sin värd. Det var en egendomlig enstörig gubbe, förmögen, tränad i många sorters affärer, människokännare. Det hette om honom att han var slugare än f—n själv och att han ville vara med överallt utan att själv synas. Det hade tidigare inte kunnat falla direktör Hedencrantz in att söka upp denne man med sina bekymmer. Men nu måste alla utvägar prövas, även de mest otänkbara. Han berättade lågmält, enkelt och flärdfritt om vad som hänt honom. Gubben tycktes knappast höra på. När den andre inte hade mer att säga, uppstod en lång tystnad. Till slut sade gubben endast:

— Han är ett barn, ett stort barn, Hedencrantz.

— Kanske det. Jag tror väl för gott om människorna.

— Ja, man kan ge sina brister många sköna namn. Jag skulle vilja säga att han ännu inte träffat på själva kärnan för det mänskliga handlandet.

Och så följde något för direktör Hedencrantz alldeles förbluffande. Gubben muttrade, oberörd, entonigt:

— Jag, enkla människa, som nästan aldrig ens tittar ut, tror mej tillfullo förstå saken. Det där med firmans affärsomläggning är nog riktigt. Men att just han med sitt blandade varumagasin blev så hårt klämd har han nog sina — nya vänner här i stan att tacka för.

— Vad . . . va . . . vad, för något?! Jag har ju . . .

— Gjort sej till ja — som en barnunge. Dom har smilat och — drivit med honom. Smilat för att komma åt honom så mycket säkrare. Jag känner taktiken och förstår så innerligt väl gången av det hela. Den fina firman hjälpte honom med kredit, så länge det passade, för att han skulle sälja allt det där skräpet han för. Nu ska det bli inhemska fabrikat, och då måste en annan kundkrets sökas. — Ja, så är vi framme vid dom som ytterst ryckt i trådarna. Det vill säga de nya affärsvännerna. — En människas farligaste ögonblick kommer alltid med framgången. Och han har, Hedencrantz, haft litet framgång. Ökat ut sin försäljning med

(Forts. å sid. 48.)

Vildmarksjakten

ISSLANDE AV TUNGA istappar står den risiga granskogen nere i dälderna kring Akkafjället. Skogen är gammal och lavig. Knappt ett grönt barr finns på de långa förvridna grenarna, som under istyngden

slokar ner mot snön. Men upp från de toviga grenarna sticker sig stammarna avkvistade och torra. Långa lavknippen fladdrar i den bistra vinden likt ett dystert flaggspel av svarta klutar kring dåligt avkvistade stänger. Himlen är grönaktig av kölden, men här och där jagar ett trasigt moln mot söder, där en gråvit bank av snömoln packar sig över den taggiga horisonten.

Det skrapar och raslar i snön, knastrar i avbrutna kvistar och smäller av trä mot trä. En gammal tjäder piskar de isiga grenarna med sina vingar. Det bullrar av vingslagen och tjädern skjuter ut i luften över en liten myr med förvridna margranar. Han sträcker ut vingarna, seglar mot vinden, flaxar och seglar igen, tills han slår fast i toppen av en gran, sträcker den långa halsen och tittar förskrämt omkring sig.

Just då kommer en lapp med långa glid skidande in på myren. Snön är här packad och hård. Han stannar ett ögonblick på skidorna, stryker med handen den blå toppmössan längre bak i nacken, så att det toviga håret fritt ångar av svett. Ett tag svänger han skidorna och far sökande hit och dit som en spårhund, så hugger han staven ned genom snön, lutar sig framåt och fortsätter med långa glid och fjädrande ben. Han försvinner som en tomte in i spåren på myrens andra sida och är borta. Samtidigt kommer en annan lapp

på myrens övre sida, svänger in på spåret och är borta med sin kamrat. Tjädern sitter kvar och kråmar sig, slår till några korta, vresiga, knarrande ljud med näbben och kastar sig ut i luften, seglar över myren och dyker in i den djupa skogen. Vinden sveper fram som förr, och den lilla episoden hör till det förgångna . . .

Det är nu på tredje dygnet lappdrängen Nikke och hans kamrat Anti jagar filfrasen, lapparnas dödsfiende, den blodtörstige järven. Sjutton renar hade han rivit för den myndige lappen Sjul Jonsson. Om natten hände det. Nikko hade vaktten. Renfloeken hade delat sig i två hälfter vid Tjärvasfjället, och när Nikko på morgonen kom för att samla hjorden, stöp han i det ena kadavret efter det andra. En del renar var halvdöda och fjällslutningen ned mot skogen var som en härva av blodspår. Först spårade han järven och följde spåret rasande. Sedan vände han och skidade som en vanvettig en halv mil till kåtan, där husbonden mötte honom med bister uppsyn. Nikko var beredd på ovettet. Han tog emot det med böjt huvud och kastade ibland en ängslig och förstulen blick mot Kanja, husbondens dotter, som satt vid elden och kokade mærgben. Intill honom med benen i kors på en renhud och med en rykande kopp kaffe i handen satt Anti, en lappyingling från en familj, som hade sina renar på andra fjället. Nikko märkte med tilltagande ursinne, hur Anti med hänfulla åtbörder njöt av det ovetet, husbonden utlöste. Ibland gav han Kanja en menande blick. Men Kanja märkte honom inte.

— Men Nikko kunde inte vara på båda ställena på

samma gång, sade hon liksom för att avvärja faderns vrede.

— Tig jänta! skrek fadern med sin pipiga röst. Nikko skulle vakta renarna, men hur har han gjort det?

— En gång rev järven tjugu stycken, när far . . .

— Om du inte tiger, jänta, så kastar jag ut dej i snön, skrek gubben.

— Jag ska sätta efter den rendråparen, sade Nikko.

Husbonden for in och ut i kåtan, surögd och gnällande. Nu gick hans raseri helt ut över rendödaren. Ingenting kan försätta en lapp i större upphetsning än bara ordet järv. Det är generationernas nedärvda förbittring över detta odjurs härjningar i renhjorden, som då finner sin utlösning. Det tog lång tid, innan husbonden kom i jämvikt, men under tiden stuvade Nikko ned torkat renkött, litet kaffe och socker i ränseln och gjorde samtidigt geväret klart.

— Ger Kanja besked till min kåta, lovar jag att knäppa odjuret, sade plötsligt Anti. Nikko gav honom en fientlig blick och strök litet talg in i bössans mekanism.

— Den som ger mig skinnet får väl önska sig betalningen, skrek husbonden fortfarande upphetsad. Men hans blick sökte sig genom röken på ett menande sätt mot Kanja. Gubben visste, vad han sade. Han visste, att båda ynglingarna länge gjort krokar kring dottern, men han hade alltid varit i tvivel om vem av dem, som var den lämpligaste. Nikko var i grund och botten den pålitligaste dräng han haft, och Anti fick väl en dag eget renmärke.

Knappt hade gubben sagt ut orden, förrän Nikko störtade mot kåtans öppning. Anti högg tag i sin bössa och ränsel, stack en extra bit torkat kött inom kolten och rusade efter.

— Jag kommer med skinnet, skrek han i öppningen. Kanja gav till ett underligt skratt. Imman från kölden svepte in i kåtan och en hund morrade i sömnen. När Anti hade fått på sig skidorna, hade Nikko redan försvunnit in i granskogen.

Nu hade den vilda jakten fortgått i tre dygn. I krokar och bukter gick spåret än upp mot fjällslutningarna och än ned i dalsänkorna. Som vargar låg lappynglingarna efter spåret. Genomvåta av svett hade de övernattat i den bitande kölden, första gången var för sig vid ett jättebål. Andra natten hade Anti kommit fram till sin rivals bål och slagit sig ned utan att säga ett ord. Tysta hade de knapat på sitt renkött och somnat intill elden insvepta i sina koltar. Långt innan gryningen visade sig, hade de varit uppe och trevat sig fram efter spåret. Nu var det inte bara en jakt efter rendråparen, det var en jakt efter lyckan. Med järvskinnet kunde vem som helst av de två köpa sig den åtrådda.

Nikko hade hela tiden haft ledningen. Han var också kraftigare byggd än sin medtävlare. Men denne hade den fördelen att vara lätt och senig. Drog jakten ut ytterligare några dygn, skulle väl Anti kanske vinna loppet. Nikko var också medveten om att hans uppgift som spårare var ytterst kraftförödande. Ofta fick

han där snön hårdnat göra många krokar och omvägar, innan han fann spåret, då Anti däremot endast hade att följa.

Vid den tredje dagens skymning, hade Nikko funnit järvens första försök till måltid. Det var en ripa, som järven överraskat i hennes snöhål. Nikko tog upp ripan och synade den. Över hans ansikte spred sig ett brett tillfredsställt leende. Järven hade nu blivit hungrig. Och han var inte långt borta, eftersom han endast haft tid till att slita åt sig litet av ripans bröst. Han tog ripan inom kolten och satte av med förnyad iver. Mörkret blev allt tätare. Han fortsatte, rev sig i ansiktet på nedhängande grenar, piskades av den isiga snårskogen men fortsatte. Slutligen kom han fram till ett brant fjäll, där stormen sopat undan snön vid ett ställe, där klippblocken rasat ned och låg vräkta över varandra i ett kaotiskt virrvarr. Här utanför skogen var det något ljusare. Han såg spåret bättre. Det ringlade sig förbi stenblocken och in mot stupet. Slutligen stod Nikko vid ett hål mellan några väldiga block. Här hade järven krupit in. Ivrigt sparkade han undan snön och sökte tränga sig in genom hålet. Han kände en frän lukt slå emot sig, och när han stack in bössan för att känna efter hur långt hålet var, hörde han ett hotfullt morrande. Rådsvill såg han sig om efter en stör. Samtidigt hörde han rasslet av sin medtävlares skidor. Det högg honom i hjärtat som en vass klo. Nog var det bekvämt att bara följa efter och slippa besväret att spåra!

Anti kom, andtruten och uttröttad. Just då hade Nikko kvistat av en torr gran, som han rände in i hålet. Ett ilsket vrål nådde de två inifrån mörkret. Anti levde upp på nytt.

— Jag ska krypa in, sade han.

— Det är min järv, sade Nikko hårt.

— Du har den inte än. Anti skrattade hänfullt, och Nikko bet ihop tänderna, Båda mätte varandra med ögonen. Nikko såg, att rivalen var betydligt smalare och anade, att han skulle kunna tränga sig in. Men så kom han också att tänka på, hur omöjligt det skulle vara för honom, att möta filfrasen därinne i mörkret.

— Försök om du kan, svarade han gäckfullt. Och Anti klängde av sig kolten tog slidkniven mellan tänderna och sköt bössan framför sig. Åter hördes det hotfulla morrandet. Anti sparkade på med fötterna och kom allt längre in. Plötsligt hördes ett rasande vrål och ett skott smällde dovt i bergets innandöme.

Nikko blev som besatt. Nu hade alltså kamraten lyckats. Spelet var förlorat. I andanom såg han redan rivalen lägga fram segertecknet och hämta belöningen. Hatet steg honom åt huvudet, och han såg rött för ögonen. I mörkret såg han kamraten arbeta sig baklänges ut. En tanke flög genom hans hjärna. Här fanns inga vittnen. Och det gällde ändå allt. Hade inte Kanja och han otaliga gånger under renvakten talat om, att de skulle ha varandra. Och hade hon inte alltid uttryckt sitt förakt för Anti? Järvskinnet gällde Kanjas lycka eller olycka. Om man hittade Anti här med avriven

strupe, skulle ingen kunna tro annat än att järven utfört dådet inne i hålan.

Men Nikko övervann den bestickande tanken och erfor något av en rysning inför vad han tänkt göra. Han hörde sin rival ropa, att Nikko skulle hjälpa honom fram. Nikko ställde ifrån sig bössan och drog ut honom.

— Nu är han min, sade Anti triumferande.

— Varför tog du honom inte med dig ut?, sade Nikko med iskallt förakt.

Anti svarade ingenting, men han tog den långa stören och stack in den. Åter hördes samma rytande, som förtonade i ett långvarigt morrande.

— Du skjuter fint Anti, sade kamraten.

— Vi måste röka ut honom, föreslog Anti.

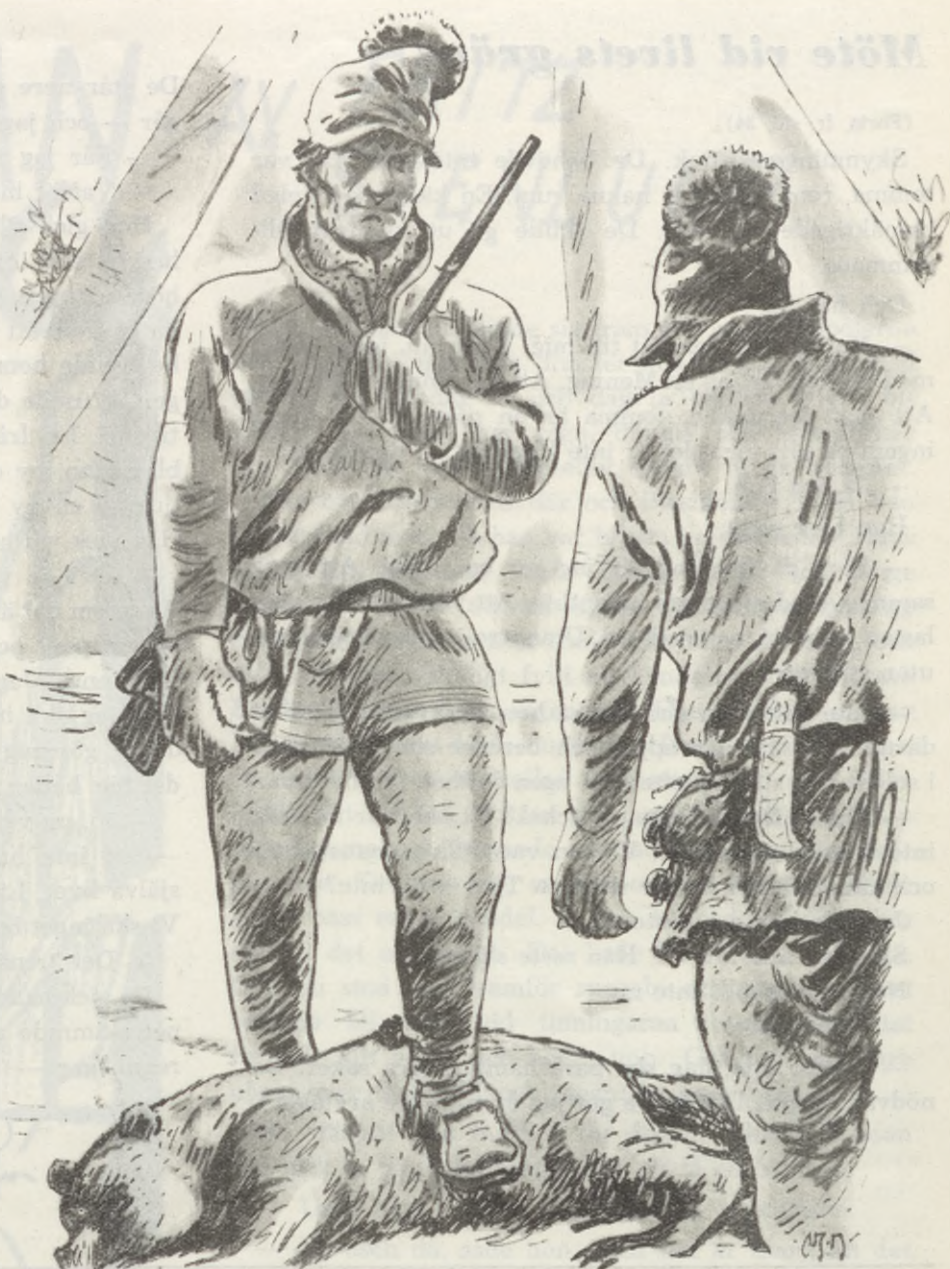
Båda började dra bränsle till hålet. Med granruskor slog de i elden för att driva röken in i hålan. Ingen sade ett ord. Åter grasserade hatiska tankar i Nikkos hjärna. Var det inte han själv som hittat järven i hålan? Och vad hade Anti egentligen uträttat? De satte sig mitt emot varandra vid elden och slet med tänderna i det sega renköttet. Nikko kokade kaffe i en liten bleckburk. Han föresatte sig att inte bjuda kamraten. Men när han druckit tre koppar, sköt han i alla fall bleckburken över till honom utan ett ord. Gång efter annan makade de undan eldbränderna och körde in stören. Det morrande ljudet föreföll dem allt mera avlägset. Längre fram på morgonen var det tyst. Just när gryningen äntligen kom och de fortsatt att svepa in rök i hålan, sade Anti.

— Nu är han kvävd.

Åter krängde han av sig kolten och började krypa in. Nikko stod och förargade sig över sina breda skuldror, som inte tillät honom att slippa in i hålan. Plötsligt lystrade han till. Var det inte som ett frasande i snön längre upp mot fjällsidan? Med ett skutt var han i skidorna, fick ränseln över axlarna och störtade iväg med geväret skjutfärdigt.

Mycket riktigt. Från ett hål i bergväggen knappt trettio meter från deras nattläger såg han järvspåret. Det fanns intet blod i snön. Han var alltså inte sårad. Nikko for som en galning uppför bergslutningen, tog krönet och befann sig snart på nästa bergspets. Här stod han orörlig med fingret på avtryckaren, under det att de bruna ögonen fixerade dalgången.

Han hade inte stått länge förrän han fick se något brunt röra sig mellan marbjörkarna. Bössan låg vid kinden. Järven kastade hit och dit, men dagsljuset gav ännu inte klar sikt. Då lät Nikko höra en egendom-

Han slängde järven framför sin husbonde.

lig vissling. Det lät nästan som locktonen av en järpe. Järven stannade och vädrade upp mot fjället. Skottet föll och järven tumlade om i snön . . .

Färden hem gjorde Nikko som i ett tillstånd av berusning. Han slängde järven framför sin husbonde, som stod utanför kåtan och spejade mot honom med sina brinnande ögon. Husbonden sparkade sin besegrade fiende, som om han på det sättet ville ge utlösning av sitt hat mot odjuret. Plötsligt hejdade han sig, böjde sig ned över järven och undersökte honom noga.

— Det är han . . . just precis samma en . . . Gammal syndare . . . perkele . . . Här gick min kula över nacken . . . den tog bort ena snibben av örat . . . Kunde förstå det. Den gången rev han tjugu . . . Ja, du ska ha tack, Nikko . . . Och du vet vad jag lovat . . .

Nikko gick in i kåtan.

— Jag har skinnet nu, sade han till Kanja.

Hon log mot honom och fyllde på en kopp rykande hett kaffe.

Carlson Wikström

Möte vid livets gräns

(Forts. fr. sid. 34)

Skymningen sjönk. De behövde inte tala. De var tomma, rena, som två nakna rum. En känsla av helgd bemäktigade sig dem. De skulle gå ut ur livet tillsammans.

Och han sa:

— Nu har det kommit till mig. Först nu, idag, ikväll med er, känner jag en Mening. Att det finns en Mening. Att just det nakna, tomma är en mening. Det finns ingenting alls men det är inte likgiltigt — förstår ni?

— Ja, log hon.

Han blev ivrig:

— Men då tror jag att jag ser en utväg. Att vara samman med er i detta ingenting. Att vara alldeles obelastad och fri — med er! Utan tro, utan inriktning, utan strävan . . .

— Inte helt utan strävan, sa hon. Strävan har trädet därute. Det strävar uppåt och bereder sina blad plats i solen. Det strävar efter sin egen fullhet, sin harmoni.

— Ska vi försöka göra så också? Vi behöver inte dö, inte ännu. Inte genast. Vi kan vara tillsammans såhär och känna såhär. Det är vackert. Tycker du inte?

Jo, sade hon och reste sig.

Ska du i alla fall —? Han reste sig också.

Nej. Inte ikväll. Inte nu.

— Stanna här!

— Varför inte! Jag ska bara hämta några saker. De nödvändigaste. Det andra ger jag åt mina tre arvtagare.

De står nere på min gård. Det är tre soptunnor. Jag går — och jag kommer igen!

— Får jag inte följa med?

— Varför inte?

Hon gick tillbaka samma väg men nu gick han vid hennes sida. Hon kände sig trygg och glad och kunde höra vattnets dova små ljud under sina fötter mot träkajen utan att känna det kallt i sig. En ny, sällsam renhet fyllde henne. Det var alltså detta som var meningen, brusade det genom henne. Jag skulle bli fri, riktigt fri. Fri från tro, från ägodelar, från allt — för att bli naken, ny och ren. Det var som att gå i ett varmt ljus av en ny mening, en mening över alla meningar. Han gick vid hennes sida och såg glad ut och talade.

— Det är väl någon mening med alltihop, sa han. Även om det är en arabisk matta. Mitt i kolkögen sitter en gulsparv och sjunger. Och nu har jag dig som inte försvinner. Jag ska aldrig komma med de vanliga orden, jag ska inte säga "min" om dig — men bara att du är, gör mig glad. Och om jag är försiktig så kanske det här håller. Att det håller att leva på.

— Jo, nu vet jag, sa hon. Att vara rik det måste vara — att inte ha något. Då är man själva ursprunget, själva livet. Livet har inget från början — det skapar. Vi ska inget ha — vi ska skapa!

— Det är nästan en ny tro! sa han.

De gick hand i hand utefter den skräpiga kajen. Vattnet skimrade av utspilld olja som liknade bortkastade regnbågar —

Gustav Sandgren

En önskan går i uppfyllelse

(Forts. fr. sid. 23)

Janne och som jag talade om nyss, som for till Amerika, men eftersom han skickade pengar varje år till lotten så var hälften hans. Å så 1923 så blev det en vinst på 25,000 på lotten och dom pengarna for jag och hämta i Köpenhamn. Sen skrev jag till Janne och sa som det var och fråga om han ville att jag skulle skicka hans del.

— Behåll du pengarna skrev Janne för här ute finns de dollars som lopper på en ölänning.

Då for jag till Stockholm och köpte bilen och 23,000 kostade den och det var ungefär vad jag hade kvar.

— Men att inte farbror tog en billigare vagn.

— Jag har varit postbud ska jag säga och suttit och skakat i en dålig kärra efter häst i ur och skur sommar och vinter år ut och år in och när då bilarna kom, så sa jag att en bil ska jag ha en gång så jag får känna vad det vill säga att åka mjukt. Och det fick jag.

— Hur fick farbror upp bilen från Stockholm och hit?

— Jag körde förstås och fint gick de men dyrt var det. Trettio kronor kostade bensen hit opp och oljan kosta nästan lika mycke så när jag kom hem så hade jag tio kronor kvar och dom gav jag gumman för hon skulle ha något med tyckte jag.

Ja, sen har bilen stått här i magasinet för det har inte fasen haft råd att köra mera.

— Det var dyra mil de tjugu milen från Stockholm och hit upp.

— Joo, men så var dom roliga också. Och förresten så var det ju lotteriet som betalade och inte jag.

Eigil Schwab

JULRESAN

AV FRITZ
STENLUND

ARA NÅGOT över trettio år gammal och ändå på väg att bli en perukstock och enstöring.

Det var Efraim som sade detta högt och tydligt till sig själv. Han stod i butiken och såg ut på gatan. Det led mot stängningsdags och han hade inget annat att göra än att avvakta sexslaget, då han skulle stänga och gå hem. Han var ganska dyster till humöret, och han var för övrigt inte ensam om det. I ett par månaders tid hade det regnat, och de trånga och mörka gatorna i Klara, där han hade sin butik, hade förvandlats till porlande

diken, där bilarna plöjde sig fram genom vattenpölarna och stänkte fotgängare, fönster och väggar fulla med gatsmuts. Att dag ut och dag in behöva leva i ett klimat, som bara har regn, dimma och halvmörker att bjuda på, måste förr eller senare ta på humöret.

När nu Efraim stod där och filosoferade, kom han under fund med, att han var bliven en enstöring. Hans jämnåriga kamrater hade bildat familj för länge sedan och levde ett till synes synnerligen lyckligt familjeliv. De hade söta fruar och välartade barn, och deras liv var ständigt fyllt av händelser. För honom hände det egentligen ingenting. Han bodde i samma hus, i vilket han hade butiken. Han åt i samma hus, ty där fanns en så kallad folkrestaurang, och sällan hände det att han gick ut på stan och roade sig. Han satt hemma och lyssnade på radion, läste eller lade patience. Det var inte av ekonomiska skäl han förde en så pass enkel vandell, ty han hade det ganska bra ställt i det avseendet. Det hade bara blivit en vana. Och nu stod han framför spegeln och såg, att håret började bli tunt vid tinningarna och att hårfästet flyttade allt högre och högre upp. Och han var bara något över trettio år och ingenting hade hänt.

Nu stängde han butiken för dagen, räknade kassan och gick in på restaurangen för att få en bit mat.

— Usch sånt väder, sade han till servitrisen.

— Ja, usch då, sade hon. Och det är klart, att det ska bli sånt här väder i jul också. För det brukar det vara här i Stockholm.

Det hade hon så rätt i, tänkte Efraim, när han satt sig till bords. Det var alltid något krångel med vintervädret här i stan. Men längre norrut, i den lilla hembyn i de stora skogarnas land till exempel, där var nog vintern som den skulle vara. Om han skulle resa hem i jul? Det kanske inte vore så dumt.

Tanken var väckt och den skulle få mogna. Han sköt den åt sidan så länge, fördjupade sig i kvällstidningarna och gick så upp och lade sig för att läsa sig till sömns.

Men det skulle dröja länge, innan han somnade den kvällen. Tankarna gick långa vägar. De kretsade kring en liten stuga i ett skogsbyn. Där bodde hans mor. Den stugan såg han ibland i sina drömmar. Han mindes ljuva sommardagar, då pioner och löjtnantshjärtan blommade invid farstubron och då milda fläktar strömmade in genom de öppna fönstren och solstrålarna lyste in i den lilla kammaren och gav ökad färg åt de gammaldags fina, hemvävda mattorna. Det var alltid så putsat och fint i han barndomshem. Till

helgerna var spiskupan nykritad och det formligen luktade rent i stugan. Så hade mor bakat förstås.

Han borde nog resa hem litet oftare. Det var nu fem år sedan han var hemma. Nåja, han hade ju inte för det släppt kontakten med gamla mor. Varje månad fick hon brev från honom, och till varje helg skickade han hem en ordentlig slant. Varje gång skrev hon, att han inte behövde skicka henne någonting. Hon hade så att hon klarade sig själv ganska bra. Han borde sätta in slantarna på banken i stället. Så är det med gamla mödrar. De anser sig inte behöva någonting själva. De vill inte ta emot, bara ge.

Han hade sin ungdomskärlek hemma i byn. Det var en vacker flicka med ljusst, burrligt hår och underbara blå ögon. Hon var snäll och rar, och det kanske hade blivit allvar med deras giftermål, om inte avståndet skilt dem från varandra. De hade brevväxlat ganska länge, men till slut blev det allt längre och längre mellan breven och till slut kom det inga brev alls. När han var hemma för fem år sedan, hade han frågat efter Elsa. Hon hette så. Men hon hade rest till Stockholm och fått plats på något kontor, sades det. Att leta efter henne här i denna myrstack vore hopplöst. Så det fick väl vara som det var.

Och så somnade han.

Det märktes, att julen stod för dörren. Efraim fick mycket att göra i sin butik och han hade inte tid med att tänka på varken det tråkiga vädret eller hemresan eller Elsa. Då och då under de lugnare stunderna vände emellertid hans tankar tillbaka till det gamla temat: "Du har allt blivit en stofil, Efraim!" Men vad var det att göra åt den saken nu i julbrådskan!

Då inträffade en plötslig förändring i tillvaron. Det var en söndagsmorgon. När han drog upp gardinen fann han till sin stora häpnad, att solen sken in i rummet. Det var i sanning någonting ganska märkligt. Under de senaste tre månaderna hade han inte sett solen en enda gång förrän nu. Det hade regnat dag och natt, och när det inte regnade, låg en tung dimma över staden och gjorde de trånga gatorna ännu mörkare än eljest. Men nu hade solen kommit tillbaka och taken nedanför hans fönster var vita av frost, som glittrade underbart i det bleka solskenet. Skulle det verkligen kunna bli ett riktigt julväder, sådant som man läser om i berättelser?

Han gick upp och klädde sig. I dag skulle han då sannerligen inte sitta inne. Han kunde behöva komma ut och få litet frisk luft.

Han drack sitt morgonkaffe nere på restaurangen och sedan tog han sig en långpromenad.

Det var som om staden vaknat till nytt liv. Luften var syremättad och stark, vattenpölarne på gatorna hade frusit till is och låg som klara speglar och lindarna utefter gatorna hade blivit som försilvrade av

frosten. Stadsborna kom ut ur gränder och prång och grinade ovant mot solljuset.

Efraim gick ut på Djurgården. Överallt på vägar och stigar såg han promenerande stadsbor.

Och som han gick där fick han höra en röst, som han tyckte sig känna igen.

— Hallå, Efraim! Det var väldigt vad du kliver iväg. Jag såg dej nere vid Djurgårdsbron och jag har nästan fått springa för att hinna ifatt dej.

Det var Elsa!

— Det var då ytterst märkvärdigt, sade Efraim. Just härom dagen tänkte jag på dej. Var har du hållit hus hela denna långa tid?

— Var har du hållit hus själv? sade Elsa. Jag har gått förbi din butik många gånger, men då har det alltid varit stängt. Det blir ju alltid så sent, innan man är klar att gå hem.

— Du kunde väl ha ringt någon gång, sade Efraim.

— Eller också du, sade Elsa.

Efraim bet sig i läppen. Han fann plötsligt, att ämnet var en aning för ömtåligt för att diskutera just nu. Inom sig tänkte han, att han var en oförfärdlig idiot, som inte uppehöll kontakten med en så strålande vacker flicka som Elsa. Men den saken kanske kunde repareras.

De tog en promenad utåt Biskopsudden, och när de vände tillbaka, var det lunchdags. Efraim bjöd på lunch och han njöt av tillvaron.

— Tänk, sade Elsa, att nu är det bara fjorton dagar kvar till jul. Ska du resa hem över helgen?

— Jag borde göra det, sade Efraim. Men jag har så svårt för att bestämma mej. Jag har blivit så trög och orörlig på de sista åren.

— Men om du får sällskap med mej?

— Det vore härligt, sade Efraim och sken upp. Men jag har så mycket att göra, så jag vet inte om jag hinner bli klar till julafton. Jag får arbeta till sent på kvällarna och blir trött och tycker att det är skönt att få krypa till sängs och sova ut.

— Jag har ett förslag att göra dej, sade Elsa. Jag kan komma ner om kvällarna och hjälpa dej. Jag kan hjälpa dej plocka in i hyllorna och se över bokföringen. Sånt kan jag, som du vet.

— Det vet jag, Elsa. Och då skulle vi kunna hinna med allt jobbet och resa härifrån med middagståget på julafton. Vi hinner fram till kvällen ändå, eller hur?

— Absolut. De gamla där hemma sitter nog uppe och väntar på oss, bara de vet att vi kommer.

— Jag skriver hem redan i denna dag, sade Efraim beslutsamt.

— Och jag med, sade Elsa. Tänk vad dom ska göra stora ögon hemma i byn, när dom får se oss båda komma!

*

Dagarna formligen flög bort. Sedan Elsa på nytt kommit in i hans liv, hade han inte längre tid med

att tänka så mycket på sig själv, som han gjort förr. Ännu hade han inte sagt någonting till henne om, hur han kände det just nu, men det måste han nog göra en vacker dag. Han kände hur det växte fram någonting varmt inombords och han fick en så obändig lust att ta henne i famn och kyssa henne. Men det fick väl vara så länge. Just nu var Elsa och han bara arbetskamrater, som hjälptes åt för att hinna undan med arbetet före jul. Vad som kom sedan under julhelgen finge man väl alltid se.

De skulle köpa julklappar åt de gamla där hemma, ty man kunde ju inte komma tomhänt. Och så skulle de köpa åt varandra också, ty det skulle se dumt ut, om inte de skulle ha någonting att ge varandra, när de andra fick. Elsa fick ta hand om den saken, ty hon visste bättre än Efraim vad de gamla skulle bli mest glada åt. Ett par dagar före julafton fick Efraim tillfälle att smita ut en stund och köpa någonting åt Elsa. Han gömde det mycket noga, så att hon inte skulle hitta det.

Och äntligen blev det julafton. Efraim kunde stänga butiken långt tidigare än han beräknat. När han satte luckorna för fönstren såg han till sin stora glädje, att det började snöa. Det kunde man kalla ett verkligt julväder. Så ska en jul se ut i gamla Sverige.

Tåget var fullsatt och man trängdes i all gemyt. Det är någonting alldeles särskilt med julresan. Man reser som till fest. Bakom en ligger en lång och kulen höst och många trägna, slitsamma arbetsveckor. Det är skönt att få resa från sådant för någon vecka, att riktigt få ta igen sig och få njuta av värmen från hemmets härd.

Det var nermörkt, när Efraim och Elsa steg av vid

den lilla stationen, men molnen hade skingrat sig och en strålande stjärnhimmel välvde sig över dem.

— Var tror du julstjärnan står? frågade Elsa och såg upp mot himlen.

— Jag vet inte, sade Efraim. Men jag nästan tror att den står över mors stuga.

Och sannerligen hade han inte rätt. Där stod en tindrande stjärna rakt över skorstenen. Det steg ljusblå rök rätt upp mot himlen. Mor hade alldeles säkert kaffepannan på.

Både Elsas och Efraims gamla mammor satt där och väntade på dem. Det blev stora famnen.

När man ätit julgröten och fisken och granen var tänd, delades julklapparna ut.

— Kära barn, sade gamla mor, vad ni har köpt mycket. Det vore väl bättre att ni sparade slantarna. Men nog är det rart av er, förstås.

Efraim sade:

— Och nu har jag gömt det bästa till sist. Jag har en julklapp åt Elsa, om hon nu vill ha den.

Elsa tittade på Efraim och rodnade. Det var alldeles som om hon anade någonting.

— Jag tror nog det, sade hon.

Då tog Efraim fram en liten ask ur fickan, öppnade locket och visade Elsa innehållet. Det var en förlovningsring.

Elsa tog emot den glädjestrålade.

— Det var inte alls för tidigt, menade de gamla.

Men det var ju heller inte för sent.

Utanför stugan stod den stora, allvarliga skogen. Den liksom stod på vakt kring en enkel boning, där fyra lyckliga människor just nu firade fridshelgen.

Fritz Stenlund.

Japans kejsare (Forts. fr. sid. 8.)

ett djupt intryck på massan. Det är endast i sällsynta fall som något sådant svar kommer från inre sidan vallgraven".

Det kejsarliga palatset byggdes på sin nuvarande plats på 1400-talet men brann ned år 1873. Till kejsar-palatset hör en hel rad olika byggnader i typisk japansk stil.

Kejsaren lämnar under normala förhållanden palatsområdet blott ett dussin gånger om året. Den kejsarliga familjen lever i stor enkelhet. Kejsaren säges börja sin dag kl. 6 varje morgon, och allt arbete är slut vid 1/2 7-tiden.

Enligt japansk tradition flyttades den lilla kronprinsen, som döptes till Akihito, redan vid ett par års ålder till ett särskilt palats under särskild hovhållning för att uppfostras och utbildas för sitt kommande yrke. En gång i månaden mottages han "i audiens" av sina föräldrar.

Kejsaren är särskilt intresserad av biologi, särskilt

havets djurvärld. Han säges ha ett eget laboratorium inom palatsområdet. En gång när jag besökte en biologisk havsstation på Japans östkust, berättade föreståndaren med stolthet, att kejsaren för en tid sedan hade hedrat stationen med ett besök. Föreståndaren sken av förtjusning, när han omtalade, att han hade fått äran att visa stationens sevärdheter för kejsaren.

Japans heligaste tempel vid Ise ej långt från Kyoto är helgat åt solgudinnan och därmed också åt de kejsarliga förfädernas andar.

När något viktigt inträffar i Japans historia, sänder kejsaren en budbärare till detta tempel eller beger sig själv dit för att inför de kejsarliga förfädernas andar meddela vad som inträffat.

Sten Bergman

Herr Hedencrantz . . .

(Forts. fr. sid. 40.)

än det ena, än det andra och — tummat på prisen. Han började helt enkelt gå andras intressen för nära. Och så kom det efterlängtade tillfället att få säga stopp. Jag kan försäkra honom att alla svarat likadant. Inget inköp av den fina generalagenturfirman förrän förbindelserna med alla varumagasinsmånglare upphört. Här i staden kunde det inte gälla någon annan än er. Var så säker. Sedan har han sprungit omkring och begärt hjälp, precis som beräknats. Varenda en har nu reda på hans verkliga ställning, att han är kaputt. — Där har ni något av det mångskiftande spel en affärsman med framgång måste lära sig flytta brickorna i.

Direktör Hedencrantz satt stum, slagen av den gamla slughet och klarseende. En mycket bitter läxa för den store direktören, men som likväl tycktes honom gömma på en erfarenhet, som övergick allt vad han hittills lärt. Det som sagts tog honom så djupt att han var nära att glömma sitt egentliga ärende. Men den gamle höll ordning på frågorna. Med något av djup belåtenhet sade han:

— Så var det hjälpen. Den ska han få. Inte därför att jag är ömsint, men det roar mej att kittla mina gamla vänner litet. Jag ska ordna till ett nytt varulån åt honom. Vet hans ställning på pricken, och den kan inte kallas dålig. Han är ingen dum karl, Hedencrantz, men han ska försöka att snarast möjligt trampa ut barnskorna. Kom igen någon dag i januari.

En vecka hade direktör Hedencrantz linkat omkring som en skadskjuten kråka, nu tog han igen tiden så att det forsade om honom. Affärerna gingo utmärkt. Och så kom julaftonen med höjdpunkten. När butiken stängdes klockan fem fanns knappast ett spår kvar av den goda ordningen. Allt var kaos. Trött och överlycklig delade direktör Hedencrantz ut den obligatoriska jultian till biträdena och lät dem gå. Själv glömde han sig kvar i affären. Gjorde överslag av vad som fanns kvar, gick igenom kassarapporter och kalkylerade. Skälvande av iver och spänning ville han ha klarhet i vad julaffärerna givit. Ett gott netto var nu viktigare än någonsin. Glömsk av allt annat försjönk han i sitt arbete.

Han hade icke en aning om vad tiden led när han rök till för en helt blygsam telefonsignal. Han högg tag i luren. En välbekant barnröst snyftade fram:

— Pappa — pappa! Glömmer du då alldeles att det är julafton?!

— Aj-aj-aj, lille von prinseplutt. Jag kommer, jag kommer!

Direktör Hedencrantz kom inrusande med ett rungende "god jul"! Så blev han helt stilla, såg på hustrun en stund, gick fram till henne och lade armen om hennes axlar, sade allvarligt:

— Allt har gått bra. Den här gången knäckte dom mej inte. Nu vill jag bara säga det, att du är en flicka för hela dagen. Det känns skönt att ha en sådan hustru

Hur kommer en revy till?

(Forts. fr. sid. 36.)

Dessutom en kapellmästare.

daldräkter och dalmålningar, och — vilket inte är det minst tidsödande i dessa tider — övertyga sig om, att det finns de rätta färgerna i tyger, innan de sätta igång med att utforma scenbilden. Men arbetet bakom får inte märkas, det hela skall verka lekande lätt.

Sommaren är en nutida nyårsrevy författares brådeste och mest ansträngande tid. Då måste alla utstyrelsenummer hittas på och utformas, ty redan i oktober börjar snickeri- och sömnadsarbetena, och tills dess skall som sagt även dekorationskonstnärerna ha klart sin del av uppgiften. De aktuella kupletterna och sketcherna göres naturligtvis långt senare, i det fallet gäller regeln: ju senare, ju bättre. Axel Engdahl, Sveriges mest joviale revy författare genom tiderna, skrev de sista verserna några timmar före premiären och skådespelarna fick sjunga dem "från bladet". Men det var under idyllens tidevarv, före 1914. Sådant skulle absolut inte passa i våra moderna (usch!) tider.

Åke Balltorp

som du att lita sej till när det verkligen gäller. En kan hjälpa varann på många sätt. Ingen kunde ha bättre handlag med mej än du.

Hustrun strålade upp, viskade helt blygt tillbaka:

— Det var den bästa julklapp du kunde ge mej, Gabriel.

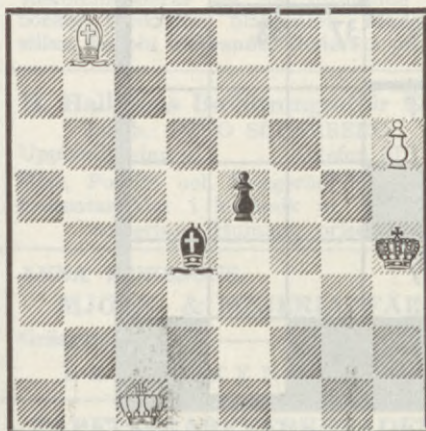
En stund senare låg den store direktör Hedencrantz på golvet tillsammans med sin son och undersökte de många fina julklapparna. Och en trevligare lekkamrat kunde lille Göran inte få. Barnasinne mötte barnasinne.

Jur. Th. Thunberg

JULPRISTÄVLING

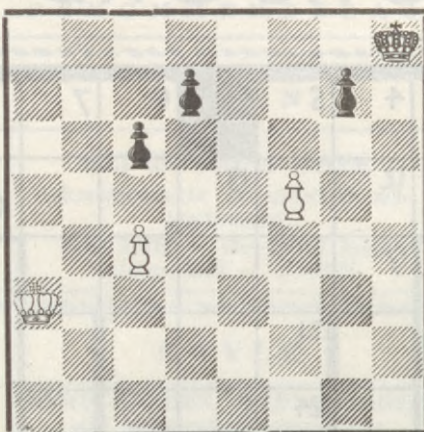
De som inte tidigare deltagit i vår populära julpristävling behöva kanske "bruksanvisning" med hänsyn till den något kufiska texten till diagrammen. Äldre rutinerade lösare veta nämligen, att underskrifterna blott skola tagas med ett visst mått av allvar. Lösarna skola själva "bestämma" diagramställningarnas innehåll och meddela resultatet på ett klart och tydligt sätt. Vit gör första draget i samtliga sällningar. Den först öppnade rätta lösningen erhåller första pris o. s. v. I priser utdelas kr. 25, 15, 10 samt två bokpriser. Lösningar sändas till Status senast den 15 januari 1946. Skriv "Schack" på kuvertet. Pristagarnas namn meddelas i februarinumret.

1.

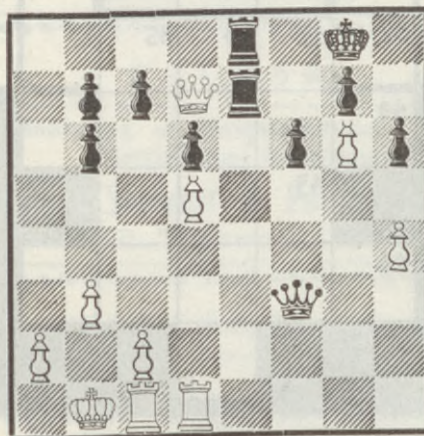
Var inte för säker på remin!

2.

Var inte för säker på vinsten!

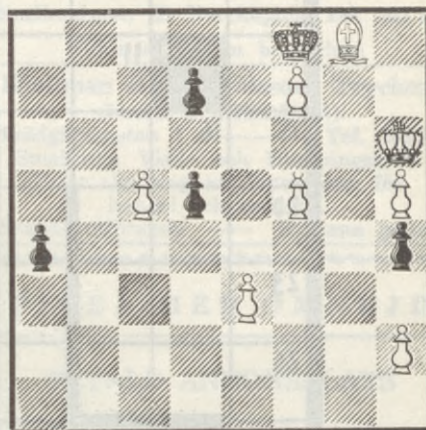
3.

Vem vinner?

WASABRÖD ger råg i ryggen!

4.

Vackra poänger! Svårlöst?

Nr 12 1945

8:de årg.

Status

Riksorgan för Sveriges lungsjuka.
Utgives av De Lungsjukas
Riksförbund

Redaktör och ansvarig utgivare:

JOHANNES SANDRÉN.

Tel. 41 39 99 och 44 40 40 (växel).

Postgiro 950011.

Rederiaktiebolaget

IRIS

STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Sirius"	3100 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "

Hushållsskolan
Margareta

Maisalar · Feströningar · Butiker · Elekurser

STOCKHOLM: Norrmalmstorg 1, Drottninggatan 69, S:t Eriksplan 2, FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10

BORÅS

GÖTEBORG

HÄLSINGBORG JÖNKÖPING

LINKÖPING MALMÖ

Rabatt genom kupongsystem

VITA

Läkerol

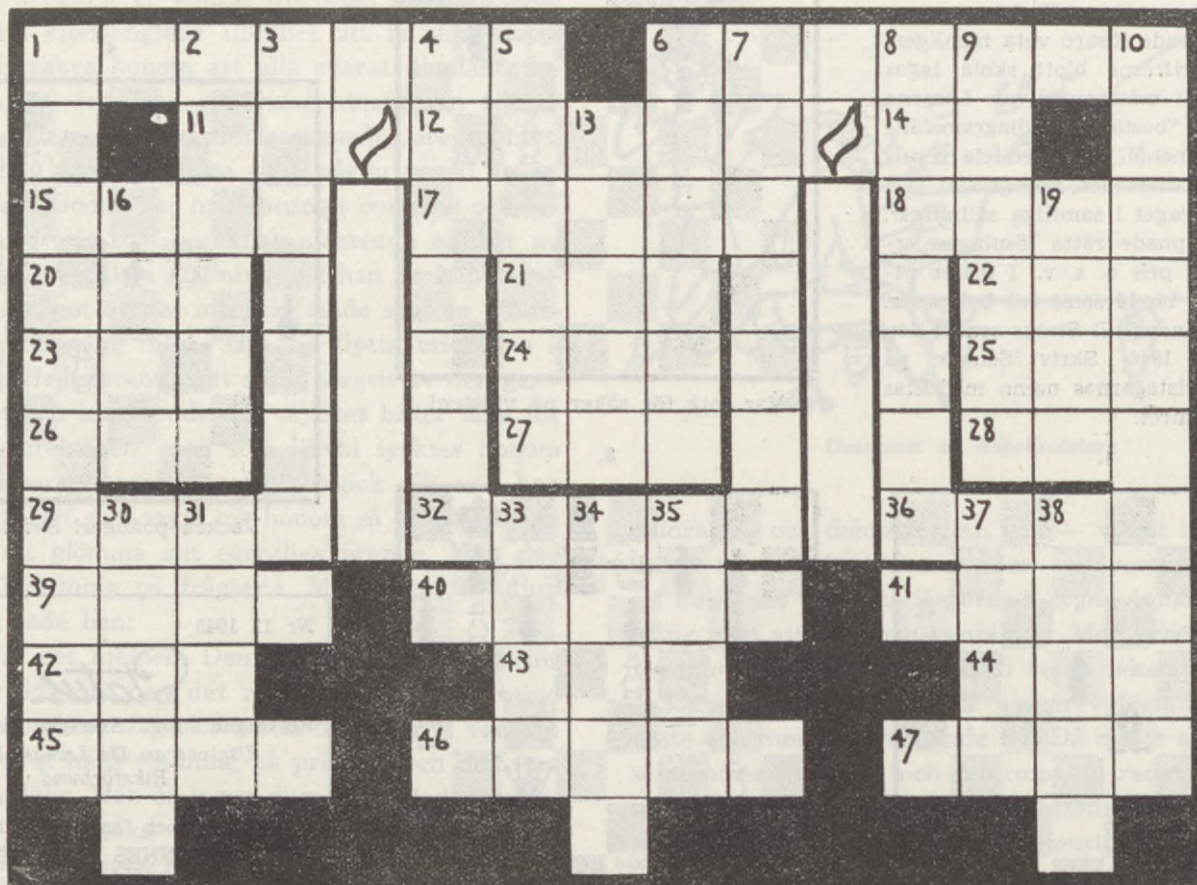
(Bröst-Bonbons)

innehålla samma välgörande eteriska oljor som de världsberömda mörka Läkerol-Tabletterna.

Vita askar à 35 öre oms. o. varusk. inb.

JULKORSORD 1945

VÄGRÄTA ORD

1. Den 25 december. (7)
6. Lutfisken serverad av Hasse Z. (7)
11. Räcker gott till en fotbollsplan. (2)
12. En som verkligen att beklaga är: man nu hans huvud på ett fat begär. (5)
14. I filipin. (2)
15. Ni ser en alldeles härtintill. (4)
17. Bock i kanten. (5)
18. I hemmet före helgen. (4)
20. Det ges en dopp-dito. (3)
21. Har väl sitt åsatta värde. (3)
22. Vill man kanske ligga i, se'n man legat i. (3)
23. Ben. (3)
24. Sparvarnas julglädje. (3)
25. Skall försvaras. (3)
26. En sådan gör ingen soppa. (3)
27. I släkt med skogskaprifolen. (3)
28. Flitiga Lisa, vad ska hon ha? (3)
29. Här lurar ingen fellah. (4)
32. "Otaliga tomtar — chimärt uti julekväll." (5)
(Alfred Vestlund)
36. Karp är en sådan julrätt. (4)
39. Det som vill följa, så följ, sa drängen, åt gröt med — sked. (4)
40. Gjorde vi, när vi voro ute på "klappjakt". (5)
41. Blev fritt i våras. (4)

42. Blir uppspliten under hjulen. (3)
43. Kan vara brutet. (3)
44. Riktade Erik Lindorm till sitt hjärta. (3)
45. Är väl inte ens den gossen Ruda, när som julens klockor ljuda. (4)
46. "Doppa skall jag i gryta, stora vörtbrödsskivor och skummande, mäktigt flott." (5)
(Karlfeldt)
47. Bör man inte, om man tänker gå i julottan. (4)

LODRÄTA ORD

1. En som inte har svårt att hitta mandeln. (10)
2. I all vänlighet ge vi ett råd: ät och drick — i jul! Och samtidigt be vi om nåd för att ordets böjning är ful. (6)
3. Stöd för den rotlösa. (7)
4. Advent, vad betyder det? (7)
5. En som är bakom. (6)
6. Onaturligt vore förvisso, om en sådan skulle förmörka juldagen. (6)
7. Torde magen göra, om vi stoppa i oss för mycket. (7)
8. Där växte en gång vår julgröt. (7)
9. Mes. (6)
10. Har säkerligen ingen specialavdelning för utbildning av julgransbärare. (10).

13. Ett viktigt kapitel i kokboken. (5)
16. Hör till det kultiverade Sverige. (4)
19. Böcker ha sina —. (4)
30. Har man rätt att fordra i ett rätts-samhälle. (5)
31. En riksbekant lönnkrögerska vid namn Britta verkade på sin tid i Hälsingland. Hon fick detta komplement till sitt namn. (4)
33. Har betydelsen mot. (4)
34. Tunga, men inte av den sorten som tilläventyrs finns på julbordet. (5)
35. Mellan jul och nyår må inga björnar — oss! (4)
37. Måste bondmor göra på lördag, sa hon, för att bli ren om händerna till söndag. (4)
38. När julgrisens stund var inne. (5)

Lösningar

till "Julkorsord 1945" skola vara oss tillhanda före den 15 jan. 1946. Tre pris utdelas: 1:sta pris 25 kr., 2:dra pris 15 kr. och 3:dje pris 10 kr.

F. ö. gäller som vanligt, att kuvert, innehållande korsordslösning, skall vara märkt, denna gång "Julkorsord 1945".

Pristagarnas namn meddelas i februari-numret.

STOCKHOLM

Införda anbud å
MÅLERIARBETEN
 Arbetet utföres omsorgsfullt.
 Endast 1:ma material användes.
Målerif: a OLOF NILSSON A.-B.
 Kungl. hovleverantör.
 Kontor o. verkstad, Malmskillnadsg. 45
 Tel. 10 74 23, 20 30 80.

**BREVPAPPER och
 TOILETTARTIKLAR**
 i parti
FIRMA EMIL BLOMQVIST
 Bredgränd 2 - Stockholm

SVENSKA TRAKTOR A.-B.
 Liljeholmen
 Postadress: Stockholm 9
 Telefon 45 26 80

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI
 Barnhusgatan 14 STOCKHOLM
 Tel. 10 22 76, 11 11 92. Postg. 4739.
 Rekommenderar sig för utförande av
 böcker, tidskrifter, blanketter. Moderna
 stilar. Snabbt utförande. Moderata priser.

H. Hallgrens Bosättningsaffär Eftr.
 Inneh.: OTTO SÖDERBERG
 Upplandsgatan 41 Telefon 31 11 95
 Glas, Porslin och Husgeråd. Smakfulla
 presentartiklar i keramik m. m. Stor
 sortering. Humana priser.

**ANNA ERIKSSONS
 MJÖLK- & MEJERIAFFÄR**
 Gräsgatan 10 ———— Tel. 41 73 95
 REKOMMENDERAS

TAPETSERAREVERKSTADEN
 Bjurholmsplan 24 - Inneh. E. Nilsson
 Tel. 44 45 33 - Bost. 42 78 56
 REPARATIONER - RENOVERINGAR
 Gediget arbete - Humana priser

VARUBELÄNINGEN
 K.-E. ELOWSON.
 Blekingegatan 28 Telefon 43 47 39
 Obligationer - Guld - Silver - Smycken
 m. m. belånas.
 FÖRSÄLJNING av förfallna varor.

BOKHYLLOR, RADIOBORD
 samt alla slags snickeriarbeten ut-
 föras förstklassigt till låga priser.
BJÖRKLUNDS Snickeriverkstad
 Baggensg. 17 - Stockholm - Tel. 21 15 83

Lindbergs Dam- och Herrskrädderi
 Enskedevägen 110 ———— Tel. 49 89 90
 FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE
 Hämtas och hemsändes

BETALD ANNONSPLOTS

STOCKHOLMS FÖRORTER

SOLSIDANS HEMBAGERI
 F. NILSSON
 Vårgårdavägen 2
 Saltsjöbaden — Telefon 240
 REKOMMENDERAS

Gör ett besök hos **MÖBELNYTT**
 vid **SUNDBYBERGSGRÄNSEN**
 där finner Ni säkert det Ni
 söker till billigaste priser.
 Tel. 28 40 65 - Tulegatan 2, Sundbyberg.

STOCKHOLMS FÖRORTER

**WERNER ÖSTERMANS
 DIVERSEAFFÄR**
 Tel. Björnhuvud 23. Boda. Östanå.
 REKOMMENDERAS.

BODEN

HEDENBRONS KAFÉ
 rekommenderas vid utflykter och
 promenader
 Gott kaffe — Hembakat bröd
 Telefon 2357 — BODEN

GÄVLE

NYBYGGNADER, OMBYGGNADER
 och husbyggnadsreparationer
 utföras förmånligt
PRAKTISKA BYGGNADS AB
 Drottninggat. 56 Tel. 2968, 3969
 Införda kostnadsförslag

KALMAR

Montering av gengasaggregat
 Förstklassiga bilreparationer
A.B. Siefert & Fornander
 KALMAR. Telefoner: 7, 215, 1515

KARLSKRONA

Bjelkes Blomsterhandel
 Sandbrogatan 3
 REKOMMENDERAS

LINKÖPING

TANNEFORS CYKELAFFÄR
 Nya Tanneforsvägen 54
 Tel. Affären 237 73 Bost. 250 73
 Auktoriserad Monarkförsäljare
 Cykelreparationer utföres omsorgsfullt

LULEÅ

W. JOHANSSON, Rörledningsaffär
 Utför Värme-, Vatten- och Avloppsled-
 ningar samt Reparationer
 Skomakaregat. 42 ———— L U L E Å
 Tel. Verkst. 1325 Tel. Bostad 1175

LULEÅ KEMISKA TVÄTT
 Smedjegatan 24 Telefon 1466
 L U L E Å
KEMISK TVÄTT — ANGPRESSNING
 Ring Ni, så hämta vi!

BRUNNSBORRNINGAR
 utföres av
BORRFÖRMAN H. BJURSTEN
 Box 524 — Luleå — Tel. 31 91

MALMÖ

Bliv medlem i
SOLIDAR
 och
MJÖLKCENTRALEN

NORRKÖPING

**MOR ANNAS
 HEMBAGERI & KAFFESTUGA**
 Hospitalsgatan 23 - Norrköping
 Telefon 222 26
 Beställningar mottagas tacksamt!

E. BERGENHEIM

VATTENLEDNINGSENTREPRENÖR
 Smålandsgat. 22 Norrköping Tel. 251 21
 Utför allt inom branschen

Kjellman & Bothvidssons Tryckeri
 (Inneh. N. HELLRON)
 Trädgårdsgatan 1 ———— Tel. 200 56
 Smakfulla Visit- och Bjudningskort.
 Utför alla slag av Trycksaker för
 handel och industri.
 Snabbt utförande ———— Humana priser

PITEÅ MED OMNEJD

BETALD ANNONSPLOTS

SKELLEFTEA

BETALD ANNONSPLOTS

UMEÅ med OMNEJD

**Västerbottens Läns
 Hemslöjd**

MATTOR, GARDINER, MÖBELTYGER

BÄCKMANS DAMFRISERING
 REKOMMENDERAS
 Allt inom branschen utföres förstklassigt
 och billigt.
 Ersmarksgatan 9 H A G A Tel. 2717

LAPPGUBBENS LINIMENT
 En god hjälp mot värk. Lagligen
 skyddat. 2:75 per flaska, 2 flaskor
 portofritt.
TEKNISKA FABRIKEN J A H O
 UMEÅ Tel. 23 54

UPSALA

CHR. RABÉNSEFTR.
 (A. Widman)
 Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 379
 Affären etabl. 1849. Största sort. av
 Sjukvårds- och Optiska artiklar.
 Slipningar och reparationer utföres.

ÖRNSKÖLD SVIK
 med omnejd

J. OLSSONS SKOFABRIK
 JÄRVED ———— Telefon 400 28
 Försäljer i parti: Skodon, Handskar
 och Sockor av egna tillverkningar.

ÖSTERSUND

Byggmästare JOHAN ERIKSSON
 ÖSTERSUND
 Bergsgatan 45 ———— Telefon 25 63
 Utför nybyggnader och reparationer
INFORDRA OFFERT

SÖDERTÄLJE
AXLINGS BOK- & TIDSKRIFTSTRYCKERI
1945